

Kriva stališča.

Z ustanovljenjem ustav pričenja ustavno življenje narodov in držav, katerim so ustave namenjene. Po času in po obliki ustavnih zakonov pa je razločevati dvoje. Najprej se osnujejo glavni, obsežni zakoni; ti skupno napravljajo temelj ali osnovo vsemu drugemu in so takó rekoč glavni okvir za poznejše uredbe, za podrejene zakone so v obče predali, v katerih se razvija polagoma ustavno življenje. Glavni ali osnovni zakoni imajo to svojstvo, da so širokega obsega, pa medle vsebine. Oni so samo predali, kateri se imajo še le vložiti razne snovi, katere se toliko bogatiše, kolikor bolj se nadrobno razdeljujejo. Osnovni zakoni, so od začetka takó rekoč prazni predali, vsak posebe z določnim napisom, da vedó zakonodavci, kam jim je zahajati, ko razdeljujejo, podredjujejo tem napisom odgovarjajoče glavne snovi ali glavne točke državljanskih prav.

Umevno je, da snovatelji ustav nimajo česa spuščati se v podrobnosti, njim je pred vsem za veliko obzorje, s katerega pomočjo utrdé glavne točke, določujoče prava in svoboščine državljanom. Osnovateljem ustav je pred vsem za ustavnovitev okvirja ali glavnih predalov za podrejene zakone. Z določbo teh predalov se razglaša ustava in s tem pričenja še le intenzivno delovanje ustavnega zakonodavstva. Z razglašenjem ustave stopijo narodi nakrat v ustavno življenje, torej navadno iz starejših državnih oblik v posebno moderno obliko, v kateri se je gibati državljanom. Z nastopom take dobe napóči formalno pomenljiva, nova doba, dejanski pa državljanji nimajo še mnogo od vsega tega. Dobiček, ki po možnosti izvira iz ustav, je zavisen od tega, kakó se bodo razvijali podrejene zakoni v okvirju, ki ga določuje kaka ustava. Utegne se pripetiti, da so podrejeni zakoni neugodni, v tem ko je okvir dober, ker podrejene zakone narekuje pred vsem strankarski interes. Ali pa možno je tudi, da isti strankarski interes zavlačuje izvajanje podrejenih zakonov na kako stran; kedar se dogodi kaj takega, so državljanji ravno takó na slabem,

kakor da bi ne imeli ustave, kakor da bi ne bilo predalov, kateri bi se imeli napolniti s podrejenimi določbami. V takem slučaju pravijo, da je ustava samo na popirju, in v Rusiji perheskujejo celó prijatelji načel za ustave tudi zaradi tega, ker vidijo, kakó se na zapadu blišči tudi ustavni formalizem: zunanja oblika, glavni okvir je krasen, ali tu in tam malo ali nič vreden, ker je — prazen, brez podrejenih zakonov, ki še le dajejo pravo, dejansko ustavno življenje.

Tudi avstro-ogerske ustave imajo take napake. Na Ogerskem imajo narodnostni zakon, pa ga izvršuje samo politiška narodnost: uživajo ga samo Madjari, v tem ko tujčijo vse druge narodnosti. V Avstriji ali tostranski polovici cesarstva je sicer narodnostni zakon v veljavi, ali kakor pripoznavajo v obče, ni še izvršen. Gledé na narodnostni člen (XIX. čl. drž. osn. zakonov) so torej razni avstrijski narodi bistveno ravno tam, kjer so bili ko ni bilo še ustave: imajo okvir, pa v njem ni še slik, katere bi naslikal vsak narod posebe in za se.

Predno se je ustava sprejela in razglasila v Avstriji je osnovni odbor ustave sam izrekel se, da izvršbo narodnostnega člena je opustil, in državni zbor, ki je razpravjal pojedine osnovne zakone, je isto takó odložil izvršbo narodnostnega člena za poznejši čas. Stranka, ki je razpravljala in sprejela ustavo, je bila potem blizu dvajset let na krmilu; a godilo se ji je takó dobro, da je pozabila ravno na izdelovanje podrejenih zakonov ali izvršbo narodnostnega člena. In te zamude ni popravila tudi sedanja državnozbornska desnica, dasi je imela vsaj deset let na razpolaganje.

Ako bi ne bilo poštovati slabe volje nekaterih življenj sedanje državnozbornske večine, utegnili bi zaslediti vzrok, da je ostal narodnostni člen neizvršen, tudi v napačnih stališčih, s katerih se potegujejo pojedini klubi državnozbornske desnice za izvršbo narodnostnega člena. Napačno stališče vidimo mi v znani izjavi dr. Riegra, da je treba pobirati drobtine, ako ni možno doseči po celih

kosov; analogno se je izrazil letos tudi vrli slovenski državni poslanec dr. Ferjančič pred svojimi volilci na Postojnskem shodu ter je svojo izjavo hotel podpirati s pogledom na Hrvate, češ, da so bili nakrat veliko dosegli, pa da so kljub temu sedaj v hudem položaju.

Kar se dostaje Hrvatov samih, niso v hudem položaju sedaj zaradi tega, ker so nagloma dobili veliko, ampak zaradi tega, ker niso imeli ob pravem trenutku dovolj velikih množ, zato, ki bi bili prvič dobro poznali značaj Madjarov in drugič ki bi bili znali pravočasno primerno in prav napolniti od Madjarov Hrvatom ponujani znani „beli list“. Da tega niso umeli hrvaški zastopniki, v tem tiči zlo neugodnih, sedaj preočitnih posledic. Načelo položnega postopanja se torej ne dá podpirati s pogledom na sedanjo osodo Hrvatov; drugače bi v obče ne bilo želeti, da se uvede kedaj kaka velika ali odločilna sprememba; dá, po takem načelu bi se v obče nobena preosnova v velikem stilu ne mogla uvesti.

Položno postopanje pa kljub temu velja v ustavnem življenju; ako pa dr. Rieger in dr. Ferjančič nimata prav v svojih analognih izjavah, tiči vzrok po vsem drugod. Omenili smo zgorej, da v ustavnem življenju je treba razločevati dve dobi: dobo, ko se snujejo okvirji ustavam in dobo ko se polagoma izdelujejo podrejeni zakoni, zakoni, ki niso drugega, kakor nadrobne določbe osnovnih zakonov ali glavnega ustavnega okvirja. Misliti bi torej bilo, da položno postopanje slovanskih državnih poslancev je pravo; ko zahtevajo gledé na narodnostni člen drobtino za drobtino. Ali ravno tu je fundamentalna zmeta vseh onih, ki se potegujejo na tak način za izvršbo narodne enakopravnosti. Napaka je najprej v tem, da se gledé na to izvršbo narodni zastopniki obračajo do vlade. Vlada izvršuje narodnostni člen, kakor ga ume in kakor se ji zdi vsak čas primerno, zategadel, ker so pustili predal narodnostnega člana od začetka do danes neizvršen, prazen. Ko bi bil državni zbor v prvi dobi ali kedaj pozneje izvršil narodnostni člen, bi se bila osrednja vlada ravnala po tej izvršbi analogno, kakor se drži podrejenih zakonov gledé na druge državne osnovne člene. Osrednja vlada si je takó rekoč molče prisvojila izvršbo narodnostnega člana od slučaja do slučaja, od drobtine do drobtine. Prvi ustavni vladi je to ugajalo, ker je isto ugajalo tudi večini, v kateri je imela ista vlada oporo; sedanja vlada je stvar podedovala in postopa do današnjega dne analogno, kakor prejšnje vlade gledé na narodnostni člen.

Da postopa sedanja osrednja vlada tako anologno, kakor njene prednice, ji prav za prav ni niti zameriti, ker je dolžnost narodnih zastopnikov, da se oglase za izvršbo narodnostnega člana. A ker se ti zastopniki neso oglašili, kakor bi bilo potrebno, postopa osrednja vlada, kakor stvar ume, oziroma, kako postopajo državnozborni zastopniki. Zaradi tega mi ne moremo upravičevati niti žuganja, da stopijo eventualno slovenski poslanci v opozijo, ako ne bosta n. pr. naučni in pravosodni mi-

nister povoljniji izbirala učiteljev in uradnikov za zemlje s slovenskim prebivalstvom. Opozicija ima pravi zmisel še le tedaj, ako se vse poskusi poprej, in ako vsi ti poskusi ne izdajo nič, potem je opozicija opravičena. Doslej pa niso ne drugi desničarji, ne slovenski državni poslanci kot skupna delegacija zmerili vseh stopinj, katere vedejo do opravičene opozicije.

Slovenski državni poslanci, kakor so večkrat trdili, so se dali vezati po drugih klubih; s tem so hoteli razodeti, da bi postopali drugače, ako bi ne hodili prek in prek z zavezanimi rokami nasproti drugim desn. čarjem. Ako je vse to res, in mi ne dvomimo, da ni, potem je prvi primerni korak ta, da se slovenski poslanci odcepijo od drugih desničarjev in hodijo take poti, kakoršne vidijo kot najboljše, in kakoršne jim naznanja nepretržno slovenski narod po svojih različnih glasilih. V takem postopanju ni še koraka v opoziciji, ker je še vedno možno od slučaja do slučaja pogajati se z drugimi desničarji in z vlado. S takim postopanjem bi utegnili doseči se še vedno večji uspehi, nego doslej, in slovenska delegacija bi pokazala pravo svojo barvo in zmožnost v tem, ko je sosebnost barvo zakrivala doslej za klubi ostale desnice.

Ali, to samo mimogrede. Trdili smo, da je napačno obračati se do osrednje vlade za drobtine v narodnem pogledu, ker vlada opravlja doslej izvršbo narodnostnega člana, ne da bi imela direktive v podeljenih zakonih zato. Z vlado je treba napraviti drug poskus, in ta bi bil v tem, ali bi ne hotela sama predložiti načrt, ki bi namerjal uzakoniti podrejene določbe narodnostnega člana. Ako bi ona tega ne hotela storiti, dolžnost desnice bi bila, da bi ta sama predložila tak načrt vladi z vprašanjem, kako bi se vedla proti njemu. Tak poskus bi bil toliko potrebniji, ko je levica predložila Schar Schmidov načrt, že pred leti. Potem bi se spoznala prava barva vlade; dokler se to ne zgodi, ni možno osrednji vladi očitati, da noče izvršiti narodne enakopravnosti. Osrednja vlada ima svobodo glede na narodnostni člen ravno zato, ker ni izdelan in potrjen v podrejenih zakonih. V tej svobodi tiči, da pojedini člani ministerstva se sami svobodniše, oziroma neugodniše gibljejo nasproti Slovanom, nego bi se mogli gibati, ko bi jim bile roke vezane po podrejenih določbah izvršenega narodnostnega člana.

Ta svoboda vsakodobnih osrednjih vlad bo trajala toliko časa, kakor neizvršenost narodnostnega člana, in vse pridobitve od strani teh vlad bodo trajale glede na možnost, ravno tako dolgo, kakor to vlade. Naj se torej z napačnega stališča od osrednjih vlad dosežejo še tolikoštevilne in še toliko debele drobtine, trajne ne bodo, kakor bi bile priboritve na podstavi zakonito izvršene narodne enakopravnosti. Dosedanje priboritve v tem pogledu, so torej dvomljive, ker nestalne, negotove veljave. Stališče, drobtine pobirati v pogledu narodnostnega člana,

je povsem tem krivo, in treba boriti se za take drobtine pri osrednji vladi. Tej je treba delo zlajšati z izvršbo narodnostnega člana, in to olajšanje bo v tem, da prevzamejo narodni del zadače, katero narodnostni člen dejanski nalaga njim. Osrednji vladi ostane dela še dovolj potem, ko prevzamejo narodi bistven del izvršbe narodnostnega člana.

Krivo je stališče, da se doslej državni zbor bavi s podrobnimi zadevami narodnostnega člana. Ta člen obseza narodnost in jezik, torej točke, ki se ne dostajajo državnih interesov, ampak svojstev vsakega naroda posebe. Državnemu zboru je izvrševati to, kar je skupnega vsem državljanom, in ker ti državljani sestavljajo po večje sorodne skupine v obliki narodov, je izvrševati istemu državnemu zboru samo to, kar je skupnega vsem tem narodom. Napačno je, da bi državni zbor določeval, kateri narod ima osnovati šole z maternim jezikom do tega ali onega šolskega razreda, za ta ali oni predmet; to je ravno takó krivo, kakor da bi hotel isti državni zbor zaukazovati zakonitim potom, da naj n. pr. ta narod nosi svojo domačo nošo samo v tem ali onem stanu, samo o teh ali onih praznikih, drugače pa ne, ali naj prepeva samo to ali ono narodno, po vsebini na vse strani indiferentno pesem, drugih pesmij pa ne. Kar je narodnega, to pozna narod najbolje, in kam bi prišlo državno zakonodavstvo, ko bi hotelo določevati zakonitim potom vse, kar je svojstvenega vsakemu narodu, tudi če ne gledamo na to, da je v državnem interesu pač indiferentno, kaka svojstva goji vsak narod, potem ko ni noben narod v Avstriji tak divjak, da bi gojil kaznjiva ali obče nevarna svojstva. In vendar je jednaka analogija, torej absurdnost tudi v tem, ako bi hotela osrednja vlada ali državni zbor določevati po šolskih razredih in predmetih rabo maternega jezika.

Izvrševanje narodnostnega člana v podrobnostih po takem ne more spadati ne v področje osrednje vlade, ne državnega zbora. Kar spada v državni zbor, je to, da določi, kar je skupnega na to stran vsem narodom, in to so juristiški organi za vsak narod posebe. Vse drugo o nadrobnostih imajo določevati ti juristiški organi. Tu se srečujemo z dr. Rigrom in dr. Ferjančičem, pa na popolnoma drugem stališču. Položno postopanje v narodnostnem pogledu pričinja še le pri juristiških organih, vstvarjenih za vsak narod posebe. Ustavno življenje se razvija polagoma od koraka do koraka; ali gledé na narodno enakopravnost ni treba delati teh korakov v državnem zboru ali pri osrednji vladi, ampak pri juristiških organih, torej pri narodnoavtonomiških organih za vsak narod posebe. V zastopih, osnovanih na podstavi narodne avtonomije, naj se deluje polagoma, analogno, kakor v vsakem drugem ustavnem zastopu; v v teh zastopih je čas za premišljevanje, kaj bi se sedaj, kaj pozneje ukrenilo za dotične narode. Državni zbor in osrednja vlada nimata pa ne časa, ne razuma zato.

Največa napaka je torej bila, da se je položno delovanje in postopanje v državnem zboru preneslo tudi na potegovanje za narodna prava v istem državnem zboru. Odtod vse zmešnjave in mešanja raznih stališč od jedne in iste stranke, od jedne in iste večine. Čehi n. pr. so v državnem zboru povdarjali sedaj deželno samoupravo, sedaj narodno enakopravnost, sedaj zopet svojo zgodovinsko državno pravo. Ko bi se bili vstvarili juristiški organi za podrobno izvrševanje narodne enakopravnosti za vsak narod posebe, ne bili bi Čehi nikdar mešali raznih stališč, katera se ne dajo mešati nikakor. Deželni avtonomiji ne pripadajo narodna vprašanja, in če se ta nekoliko razpravljajo v deželnih zborih, godí se to neprimerno in po krivici, pojedinim narodom in njih odlomkom na škodo. Zgodovinsko državno pravo in vsake predpravice, osnovane ali neosnovane, ne spadajo k narodni enakopravnosti, in ista prava, iste predpravice je reševati zunaj okvirja, v katerem je zagotovljena po narodnostnem členu vsakemu narodu jednaka narodna enakopravnost. Zato se tudi takó imenuje. Še Čehi trdijo, n. pr. češki „Čas“, da je treba izvršiti narodno enakopravnost za vse narode, potem bi imelo koronanje s češko korono še le pravi pomen. S tem je rečeno, da narodna enakopravnost je nezavisna od vsakega prava in predprava, in da je napačno mešati jedno točko z drugo, ker to samo moti narode v pravih in določnih težnjah.

Juristiške organe ali zastope za vsak narod posebe je možno vstvariti nakrat, torej nagloma, ker istočasno; ti organi so namreč sami zase okvir, s pomočjo katerega utegne vsak narod posebe dajati si podrobne določbe za primerno razvijanje narodnega vsestranskega življenja. Jeden narod utegne po teh organih vspešniše delovati, nego drugi, kakor bi se jim zdelo primerno, in to s poštevanjem posebnih razmer in razvitja vsakega naroda.

Juristiški organi za vsak narod se torej vstvarijo istočasno in jednako za vsak narod posebe; delovanje teh na podstavi narodne avtonomije osnovanih organov pa utegne biti različno po razmerah, močeh in dosežanjem razvitju dotičnih narodov. Za juristiške organe za vsak narod posebe je torej istodobno vsak narod dozorel, in ima vsak narod jednako pravico za nje; za taktiko v postopanju teh organov pa ostane svoboda, omejena po razmerah vsakega naroda posebe. Iz tega je razvidno, da je kriva trditev, kakoršno je bilo čitati nedavno n. pr. tudi v „Slov. Nar.“, da bi ne bil vsak narod jednako sposoben za izvršbo narodne enakopravnosti, v zmislu vstvarjenja narodno-avtonomnih organov. Gledé na narodno enakopravnost so vsi narodi jednaki in nimajo Čehi, še manj pa Poljaki kako predpravico. Predpravice se morajo izvrševati zunaj mejnarodne enakopravnosti, ker ta je vsem narodom jednako podeljena. Narodna enakopravnost pa tudi ne nasprotuje drugačnim pravom ali predpravicom; ona se ustavno samo

varuje, da bi ista prava, iste predpravice ne škodovala ali je zavirale. Iz tega sledi, da Čehom ni čisto nič na poti izvršba narodne enakopravnosti, ako težje posebe po svojem zgodovinskem pravu; a oni bi bili zopet na napačni poti, ko bi menili, da morejo doseči narodno enakopravnost jedino s pomočjo svojih posebnih prav. Ta prava, kolikor so osnovana, jim pripadajo brez narodne enakopravnosti, ker ta je podeljena njim in vsem drugim narodom jednako.

Ako pregledamo napačna stališča, vidimo torej, da je napačno drobtine pobirati gledé na narodno enakopravnost; da je napačno, da se mora vlada baviti v podrobnostih z izvršbo narodne enakopravnosti; da je napačno, da se hoče državni zbor, kakor n. pr. Schar Schmidov načrt spuščati v nadrobne določbe v izvršbo iste narodne enakopravnosti; da je napačno stopati v opozicijo, predno so se storili poslednji poskusi nasproti osrednji vladi, oziroma, dokler se ji ni predložil načrt o izvršbi narodne enakopravnosti v zmislu narodne avto-

nomije; da je napačno soditi, da se morajo drobtine pobirati, ali da se mora polagoma postopati gledé na izvršbo narodne enakopravnosti, ker položno postopanje na to stran spada v narodnoavtonomne zastope, ne pa v državni zbor; da je napačno soditi, kakor da bi ne bilo postopati jednako nasproti vsem narodom gledé na narodno enakopravnost, potem ko so goli okvir narodnih zastopov vsi narodi jednako dozoreli in sposobni; da je napačno naposled mešati zgodovinska prava in predprava z narodno enakopravnostjo, v tem ko je ista prava in predprava dosežati zunaj borbe za izvršbo narodno enakopravnost. Na vse te strani je treba stališča popravljati, in dokler državno-zborska desnica ne spremeni svojih stališč in svoje taktike v enakem zmislu, ne doseže narodom narodne enakopravnosti in s tem mira med narodi, podstave za pravi razvoj o narodih in uslovij za krepko, z narodi srečno državo.

F. Podgornik.

Posledice carinske (colne) unije.

V Velikonemčiji in avstrijski nemški nacijonalci že od nekdanj težje ne samo po colni uniji Nemčije z Avstro-Ogersko, ampak še po oži, takó imenovani pragmatiški zvezi. Ker pa poslednje ni možno doseči naravnost, težje najprej po uresničenju carinske unije, za katero se je zdavna izjavil tudi knez Bismarck.

Znani L. pl. Stein piše kaj poučno o pomenu take unije, ki se je pokazal za sedanje nemško cesarstvo, in ki bi sledil neizogibno tudi za Avstro-Ogersko, ako bi stopila z Nemčijo v carinsko unijo. V „Zeitschrift für E. u. D.“ pravi pl. Stein proti koncu svoje razprave tako-le: Vse carinske in trgovinske pogodbe izvirajo iz narodnogospodarskih razlogov, nad (upanj) in zahtev, *glavna misel carinske unije pa je vedno politiška*. Ne colna unija, ampak ideja nemške države je bila gibajoča sila colnega društva *in zategadelj se je to colno društvo po naravi zhló v nemško državo*, ko je to društvo na državo preneslo idejo jednotnega državnega zakonodavstva v trgovinskem pravu, denarstvu, carinski upravi in tarifnem zakonodavstvu tudi na železne ceste. Po nasprotni poti se je v Avstriji razrušila stara jednotnost v dvoje trgovinskopolitiških teles (skupin) Avstrije in Ogerske. V gibanju, v katerem se je dovršilo to, se sestavlja v avstro-ogerski carinski in trgovinski zvezi popolnoma določen odsek. Ta odsek (razvitja namreč avstro-ogerske monarhije) je prehoden stadij k vprašanju, ali nam prinese bodočnost čisto trgovinsko pogodbo ali trgovinsko unijo. Smo sredi boja, ki ga prinaša seboj ta prehod. Še so nade do principa unije majhne: stvar je jako zaresna, ako računimo z ono državo snujočo silo, katera je vsemu temu podstava.

Takó sedaj upok. prof. L. pl. Stein; mi se ne spuščamo tukaj v preiskovanje tez in posledic, ki jih izvaja narodnogospodarski teoretik. Ako jih pa pošteevamo kot veljavne, potem dajejo najvažnejših naukov onim državnikom našega cesarstva, kateri bi radi videli Avstro-Ogersko zopet krepko in mogočno. Gledé na Nemčijo sledi iz Steinovih dedukcij in premišljevanj neoporečno, da colna unija Avstro-Ogerske bi bilo *politiško* delo, da nemški nacijonalci in Velikonemci ne zahtevajo colne unije s stališča državnega gospodstva, ampak iz politiških razlogov. Ako je colna unija napravljala pot za nemško državo, mora dosledno resnično biti, da bi colna unija Velikonemčije in Avstro-Ogerske prirejala pot k združenju teh dveh velevlastij; a ker je prva država, ki asimiluje in atrahuje, je očitno, da bi ne prišla Velikonemčija od Avstro-Ogerske, ampak poslednja v zavisnost od prve. Iz politiških razlogov morajo torej avstro-ogerski državniki zavračati vsako teženje po colni uniji z Nemčijo.

Kar se pa dostaje obeh polovic našega cesarstva, sta po Steinovi teoriji Cislitavija in Ogerska združeni po colni in trgovinski pogodbi iz narodnogospodarskih razlogov. Takoj ko bi zahtevali na Ogerskem colno unijo, bi bili politiški razlogi vodilni, in vprašanje je, katera polovica bi bila močnejša, da bi spravila v zavisnost drugo polovico. Vsekakor pa je razvidno, da jednotnost in celota cesarstva se slabi že po dosedanjih pogodbah z Ogersko. Dosledno je državnikom težati potem, da se duvalizem poruši tudi z narodnogospodarskih razlogov, ker utegne oslabiti celoto monarhije kot take. Nevarnost duval zma tiči tudi v tem, da so pojedini narodi vsled

njega oslabljeni, in da ne morejo braniti celokupnosti države proti eventualni colni uniji z Nemčijo toliko, kakor bi jim bilo možno, ko bi duvalizma ne bilo. Vse-

kakor so nazori Steinovi v interesu Avstro-Ogerske proti političkim težnjam, zakritim v colni uniji, silno uvaževati z avstro-ogerske strani. F. Podgornik.

O kritiki dr. Mahniča.

I.

Nasprotniška razpravljanja o namišljenem propagovanju vstočnega razkola.

(Dalje)

K 4. Po ravno k 3) označenih nekatoliških in revolucionarnih nazorih našega častitega gospoda nasprotnika kaže se jako čudno, ako sumničji on nas nekatoliškega in revolucionarnega mišljenja. Ako možno, še čudniše se pojavlja utemeljitev tega sumničenja s trditvijo od nas v odlomkih v „Slovanskem Svetu“ sporočene brošure, da škofje goriške cerkve nimajo pravice namesto odstranjenega *Placetum regium* svojevoljno uvažati *Placetum episcopale* ter s tem zavirati neposredno občenje vernikov s papežem kot poglavarjem cerkve. Dà, še čudniše, ker to utemeljenje prihaja od istega nasprotnika, ki nas na drugem mestu obdolžuje nagnjenja h grško-vstočni cerkvi, da, razširjanja vstočnega razkola, razlikujoči se v bistvu od katoliške cerkve po nepriznanju papeža kot poglavarja, česar pa se, kakor se vidi, ne spominja več tukaj, kjer prisvaja škofom pravico, prepovedavati vernikom vsakako neposredno občenje s papežem. Ako bi se predrznili mi pripisovati škofom tako pravico: imel bi naš častiti gospod nasprotnik oporišče, obdolževati nas razširjanja razkola, in bi bili dejanski v stiski, kakó bi se opravičili nasproti takemu obdolževanju; ker pa to pravico odrekamo škofom: razodevamo neki s tem svoj protikatoliški, demokratsko-revolucionarni duh.

Ta duh, kakor nas poučuje nasprotniški članek v „Rimskem katoliku“, pojavlja se s tem, da s perhorskovanjem nadomestitve *Placetum regium* s *Placetum episcopale* z jedne strani ne postavljamo vpliva škofov v cerkvi više, nego posvetnih vladarjev, z druge strani pa dopuščamo vernikom pravico, obračati se za hrbtom svojih škofov do papeža; kar pa da nasprotuje popolnoma duhu in ustavi katoliške cerkve, zlasti ko Rim vernikov neki ne pozna drugače, kakor jedino po njih škofih, katere je po evangeliju poštovati kot pastirje z ovcami primerjanih vernikov. Vidi se, da naš častiti gospod nasprotnik navaja množico razlogov proti nam: ali ti razlogi, kakor njegovi v „Rimskem katoliku“ proti nam navedeni razlogi v obče, kažejo se kot navidezni razlogi, prav za prav kot prazne trditve, katere bi bilo še le dokazati poprej, pa se niso dokazale, ker se ravno ne dajo dokazati.

Placetum regium se ne more kot cerkven, ampak se mora razumeti gol politički ukrep, katerega se popri-

jemljejo posvetni vladarji z namenom, da bi skrčili vpliv poglavarja katoliške cerkve na svoje podanike; kdor torej perhoreskuje zopetno uvedbo pri nas srečno odstranjenega *Placetum regium* pod spremenjenim zaznamovanjem kot *Placetum episcopale*: ta perhoreskuje povrat skrčenja papeškega vpliva na katoliške vernike, ne da bi se tudi le najmanj dotaknil škofom v cerkvi zakonito pristajajočega vpliva. Mi vidimo v vsakaceri omejitvi papeškega vpliva na vernike, naj potem pripada ta višemu ali nižemu duhovenstvu ali stanu lajikov, čin samovolje, ki se dá opravičiti nekoliko pri posvetnih nekatoliških vladarjih, kateri se torej ne smatrajo vezanimi po zakonih katoliške cerkve, in še pri katoliških vladarjih ga je poštovati manj, ako sezajo ti po takem ukrepu*), bodisi v pogledu na tu pa tam potrebno poštevanje nazorov in želja svojih podanikov, kateri utegnejo pač biti z večine ali vsaj nekoliko tudi nekatoliški, bodisi v pogledu na nevarne mednarodne konstelacije. Ako pa porabljajo isti ukrep (isto postopanje) tudi katoliški škofje, kateri imajo od papeža svoje kanoniško ustanovljenje, kateri so poleg tega papežu s prisego zavezani k brezuslovni pokorščini: pač je zato jedva kak razlog opravičenja.

Ako temu nasproti postavlja naš častiti gospod nasprotnik trditev, da nič ne nasprotuje toliko duhu in ustavi katoliške cerkve, kakor neposredni kontakt (dotika vernikov s poglavarjem cerkve: je ravno ta nasprotniška trditev z njenim dostavkom vred, po katerem neposredna dotika vernikov z Rimom ruši avtoriteto škofov, ker se neki vrši „za njih hrbtom“, ta trditev, pravimo, je ravno, ki po našem razodeva duhu in ustavi katoliške cerkve popolnoma nasprotujoče mišljenje, kakoršno bi bili mi jedva pripisovali katoliškemu svečeniku. Ne glede na to, da v motivaciji, na podstavi katere se je pri nas, ne pa tudi v jugovstočni polovici cesarstva popustil *Placetum regium*, da se torej v tej motivaciji izrecno povdarja namera ne nadalje zavirati neposredne dotike vernikov s svojim cerkvenim poglavarjem: ne gledé tudi na potovanja vernikov v Rim, katera so pogost-

*) Veliki, dà, merodavni vpliv papežev na življenje in celó na sestavljanje ali nastanek držav je z zgodovine znan ravno takó, kakor to, da je bilo uslovje za vpliv veliko manj v cerkveni državi, katero je v najnovejšem času anektovala Italija, kolikor pa v moralni moči papežev; torej imajo računati s tem vplivom države in njih vladarji v vseh slučajih, kjer gre za porabo še vedno povsod veljavnega načela „*Salus reipublicae suprema lex esto.*“ To se ne sme prezirati pri presojevanju začetka in porabe *Placetum regium*.

niša sosebnost po odstranjenju *Placetum regium*, in nad katerimi potovanji, kolikor vemo mi, se doslej niso spodtikali škofje, ko potujejo verniki v Rim, da bi se predstavljali poglavarju cerkve, eventualno, da morejo razodevati njemu ali tudi samo pripadnikom papeške kurije svoje zadeve: ne gledé na vse to, kaže se, da naš častiti gospod nasprotnik ne pozna zadev in njih bistva (*causae maiores*), katere si pridržujemo razložiti bolj spodej, in katere ima že v prvi inštanciji razsoditi papež, ker drugače bi se bil dr. Mahnič jedva predrznil strogo katoliški duh od nas v „Slovanskem Svetu“ v odlomkih sporočene brošure pobijati s popolnoma nekatoliškimi, torej z ničimur ne osnovanimi trditvami, da, ta duh zaznamovati celó kot nekatoliški in demokratiško-revolucionarni.

Ravno tako bosa in nekatoliška pa je nasprotniška trditev, da poglavar katoliške cerkve ne pozna svojih vernikov drugače, kakor po njih škofih, katere je poštovati kot pastirje po evangeliju z ovcami primerjanih vernikov. Bosa in nekatoliška je, ker v katoliški cerkvi je poleg škofov, katerim je gledé na vernike njim odkazanih škofij pač naloženo breme pastirske službe, tudi obči pastir in učitelj, kateri je zajedno pripoznan kot oče vseh vernikov in se naravno zaradi tega nagovarja kot sveti oče (*sanctissimus Pater*). Po razsodbi IV. Konstantinopolskega (VIII. občega) koncilja imajo dolžnost v vsem poslušati apostolski stol tega občega pastirja „*krščanski verniki (torej škofje kot pastirji ne manj nego njih črede)*, da zaslužijo biti v skupnosti z istim stolom, v čemur biva polna in prava trdnost katoliške vere.“ V opredelbi (*Definitio*), dogovorjeni na Florentinskem občem koncilju med cerkvama zapada in vstoka, nahaja se stavek, „da rimski papež (torej obči pastir) je pravi namestnik Kristov, glava vse cerkve in **oče in učitelj vseh kristijanov** (torej vseh škofov in njih čred), in da mu je v svetem Petru od Jezusa Krista izročeno polnomočje skupno cerkev *pasti, voditi in vladati*.“ In papeška *Constitutio „Pater aeternus“* od 18. julija 1870, katera se izrecno sklicuje na ravno navedeni razsodbi obeh konciljev Konstantinopolskega in Florentinskega, uči s pritrjenjem (Vatikanskega) koncilja in razglša „za dogmat, od Boga razodet“, da rimski papež je „pastir in učitelj vseh kristijanov“.

Ako kljnbu temu naš častiti gospod nasprotnik popolnoma perhoreskuje neposredno dotiko občega pastirja in učitelja, s svojo čredo, zajedno očeta vseh kristijanov s svojimi otroci, ali hoče, da bi bili od njega do cela izključeni svečeniki in duhovniki nižih stopinj, kakor tudi lajki, da se ne pomišlja izgovoriti mnenja, kakor da bi obči pastir, učitelj in oče poznal ali morda celó smel poznati pojedince svoje črede, oziroma otroke le po škofih: dokumentuje on s tem najmanj katoliško mišljenje, zlasti ko se pri tem hudo zagreša proti tradicionalnemu običaju, ki so ga do današnjega dne nepretržno

varovali papeži in obči koncilji, kakor tudi proti podstavi tega običaja, kot katero je poštovati sveto pismo.

Apostolski prvak Peter, kot katerega naslednike je poštovati rimske papeže, je sklenil poslati prvi svoj list „*razkropljenim tujcem v Pontu, Galiciji, Kapadociji, Aziji in Bitiniji, kateri so bili izvoljeni*“ (to se pravi kristijani) I. Detr. I: 1, dasi so imeli ti kristijani svoje starejše, torej škofe, ker Peter jih poučuje o njih dolžnem vedenju in se v svoji ponižnosti imenuje sam tudi le sostarejšega ali soškofa. I. Petr. V: 1—4. Tudi svojega drugega lista ni poslal prvak apostolov škofom, ampak neposredno istim kristijanom (onim, ki so ravno tisto dragoceno vero z nami prejeli v pravičnosti našega Boga in Zveličarja Jezusa Krista“ II. Petr. I: 1). Naravno je, da so se papeži od nekdanj ravnali doslej po tem zgledu Petrovem; dá se torej iz vseh dob dokazati neposredni pismeni in ustni kontakt papežev ne samo s celimi duhovnimi in posvetnimi občinami, ampak tudi s pojedinimi osebami izmed duhovenstva od svečenikov navzdol, kakor tudi s pojedinimi posvetnimi vladarji, visokopostavljenimi državniki ali zasebniki, da, celo z nižimi množicami (*Plebs*), ne da bi bilo v to potreba posebnega dovoljenja škofov, ali da bi se bili ti spodtikali nad tem.

Dejanski so v katoliški cerkvi škofovski jurisdikciji odtegnene (eksemte) cerkvene občine ali korporacije (samostani, kapituli in drugačni zavodi), katerih nadziranje škofom tudi po Tridentinskem koncilju pristaje jedino v lastnosti papeških delegatov. So predstojniki cerkvenih korporacij, ki ne da bi bili dobili posvečenje v škofa, zakonito izvršujejo za okrožje svoje korporacije *quasi episcopalis Jurisdictio*, in mi poznamo tudi v našem cesarstvu jednega *Praelatus nullius* (*dioceseos*), specialno nadopata Martinove Gore (*Martinsberg*) na Ogerskem, kateremu pristaje taka *quasi episcopalis Jurisdictio* v mejah jako raztegnene pokrajine nad duhovenstvom in ljudstvom. Eksempcije (izjeme) te vrste so danes sevéda redke, utegnejo postati pa jutre bolj pogostne, ker pomnoženje ali pomanjšanje škofom odtegnenih korporacij, zajedno raztegnenje ali omejenje eksemcij zavisi izključno od vsakodobne razsodbe občega pastirja, torej poglavarja cerkve, kateri ima pravico po potrebi razširiti ali omejiti celó meje škofovske jurisdikcije, ne da bi potreboval za to pritrjenja dotičnega škofa, ker isto pritrjenje more on dopolniti naravnost s svojim apostolskim polnomočjem. Vsa današnja ustava veleštevilnega obrednega (*regularnega*) duhovenstva s svojimi provincijalnimi in generalnimi kapituli, s svojimi provincijalnimi in generalnimi načelniki, kateri poslednji imajo navadno svoj sedež v Rimu in občujejo neposredno s papeško kurijo; celó institucija apostolskih nuncijev, ki so postavljeni ravno zato, da omogočujejo in olajšujejo neposredno občevanje ne samo z državnim poglavarjem, ampak tudi z organi vlade in po potrebi tudi z drugimi lajki, dalje s člani nižega duhovenstva, sosebnost, ako so namenjeni za viša

dostojanstva; pred vsem pa predpisano ravnanje s *causae maiores*, katere so odtegnene pristojnosti diecezanskih škofov, in o katerih bomo govorili še spodej, s kratka vsa ustava katoliške cerkve zahteva svobodo neposredne dotike vseh vernikov z njih najvišim pastirjem, učiteljem in očetom.

V tem je tudi vzrok, zakaj toliko perhoreskuje katoliška cerkev *Placetum regium*, kateri iz političkih razlogov zavira to neposredno dotiko, in kateri je pri nas včasih vedel celo do nepriznanja samo pojedinih delov v razglašene dopuščenih papeških pisem (bull.) Ako pa se je ista cerkev udajala taki zaviri svojega delovanja, oziroma se še udaje (celó v našem cesarstvu gledé na Ogersko): služi to ravno le v dokaz, da se udaje (prireja), državnim zakonom, pravilniše, iste trpi (tolerat) tudi tedaj, kedar nasprotujejo njenim nazorom, ker prihajajo isti zakoni od gosposke, postavljene od Boga, v tem ko, ako bi bili državni zakoni nasprotni ne njenim nazorom, ampak njenim dogmatom, bi bila prisiljena, neprizanesljivo postopati s cerkvenim izobčenjem ali z interdiktom, torej z najvišimi cerkvenimi cenzurami. Škofje pa se ne smejo zagrešati tudi proti nazorom cerkve ne, katere znameniti člani so oni, ako se nočejo izpostaviti nevarnosti cerkvenih kaznij in celó odstavljenja. In naš častiti gospod nasprotnik se drzne v svoji lastnosti kot svečenik, zajedno doktor in profesor bogoslovja, izreči trditev, da svobodni neposredni kontakt med poglavarjem in verniki katoliške cerkve nasprotuje duhu in ustavi iste cerkve; dà, on zagovarja celó pravico škofov, da bi oni tu jedva še le na prosto deti kontakt zopet zavirali s *Placetum episcopale*.

K 5. S tem, kar je rečeno k 4), je pač tudi dovolj opravičena z nasprotniške strani kot nekatoliška in demokratsko-revolucionarno postavljena trditev v našem „Slovanskem Svetu“ v odlomkih sporočene brošure, trditev namreč, po kateri smejo narodi z vsako prošnjo obračati se neposredno do poglavarja cerkve, ne da bi se zagrešali proti cerkvenim zakonom. Ali z nasprotniške strani je spodtikanje tudi nad dostavkom, po katerem za vsako pri izročanju take prošnje do papeža storjeno napako, bodisi proti blagodostojnosti, bodisi proti veljavnim državnim zakonom, bi bil odgovoren oni del, kateri bi zakrivil to napako, in jedino on sam pred svojimi soplemeniki, v interesu katerih se loti delovati, oziroma pred pristojno državno gosposko. Tudi tega spodtikanja nečemo prezirati z molčanjem.

Pač ni lahka zadača uganiti, kaj da se zdi v tem pristavku nekatoliškega in demokratsko-revolucionarnega našemu častitemu gospodu nasprotniku, ki ne govori po bliže o tem; ko mora biti vendar vsa vsebina tega pristavka vsakemu popolnoma naravna in docela umevna. Saj ni nikakor izključeno, da kdo, bodisi pojedina oseba ali deputacija, katera v imenu svojih soplemenikov prevzame zadačo pospeševati kako rzsodbi papeževi pri-

držano zadevo, zakrivi napako okornosti, oziroma napako proti lepovednosti ali proti veljavnim državnim zakonom, na primer v državah, kjer velja *Placetum regium*, proti temu *Placetum*. Ako pa se pripeti tak slučaj, pač je naravno, da se nima tu nihče drugi, kakor jedino ona oseba ali deputacija, ki je to zakrivila, opravičevati se pred svojimi soplemeniki, v interesu katerih se je lotila delovati, oziroma pred državno gosposko.

Menimo torej, da se ne motimo, ako si mislimo na podstavi nasprotniških nazorov, ki se jasno kažejo v „Rimskem katoliku“, da bi dr. Mahnič ne tega, kar je v omenjenem pristavku, pač pa to, da se ne poudarja odgovornost tudi nasproti pristojnim diecezanskim škofom, rad pošteval kot nekatoliško in demokratsko-revolucionarno.

Da temeljito odpravimo tudi to prečudno obdolžitev, je potrebno, da spregovorimo nekoliko poprej o onih znamenitih zadevah (*causae maiores*), katerih rzsodba je po cerkvenem pravu pridržana.*) že v prvi instanciji papežu. Kaj je poštevat kot *causa maior*, ni določeno v pojedinosti, in od francoskih škofov na Vatikanskem koncilju za zakonito določanje *causae maiores* stavljeni predlog, kakor je bilo poudarjeno že zgorej, ni imel nikakega vspeha; kot *causa maior* se do današnjega dne pošteva vse, kar se kaže dotičnim osebam v vsakem pojedinem slučaju kot taka *causa*, in jo papež, kedar pride stvar do njega, sprejme kot tako. Pa so tudi znameniti reči, katere so še posebe in izrecno papeški rzsodbi pridržane že v prvi instanciji, in med te ne spadajo samo absolucija od težkih prestopkov, oziroma od cenzur, nanje naloženih (papeški rezervatni slučaji**), kakor tudi vse reči, katere bi utegnile imeti za posledico odstavljenje kakega škofa,***) ampak tudi sprememba obreda, oziroma povrat Slovencev h kirilometodijskemu obredu svojih očetov, proti kateremu povratu nastopa ravna škofovska okrožnica, ki jo skuša opravičevati naš častiti gospod nasprotnik.

V to okrožnico kritički osvetljuje in po našem „Slovanskem Svetu“ v odlomkih sporočeni brošuri so na pag. 32 do 36 navedene cerkveno zakonite določbe, po katerih so zlasti v Avstriji ne ravno redke spremembe obreda izrecno pridržane rimskemu apostolskemu stolu, ne da bi se bilo z nasprotniške strani spodtikalo nad njimi, ali da bi se lila oprovrgla k temu pristavljena razpravljanja.

Ako torej ne samo slovenski, ampak kak narod v v obče, predloži prošnjo v tej smeri pri rimske n stolu,

*) Innoc. I. Epist. 2 ad victric. Nr. 6 col. 749, Epist. 29 ad Conc. Carthag. Nr. 1 col. 858; Epist. 30 ad Conc. Milev. Nr. 2 col. 896; Epist. 37 ad Folic. col. 910.

**) Na Vatikanskem koncilju na omejitev teh rezervatnih slučajev stavljeni predlogi francoskih škofov, kakor znano, niso imeli nikakega vspeha.

***), Conc. Trident. sess. 24 cap. 5 de nef.

torej na najpristojnejšem mestu: postopa tak narod v soglasju z veljavnimi cerkvenimi zakoni, dà, ne oskruni jih tudi tedaj ne nikakor, ako se obrne z drugimi kakoršnimi koli zadevami, o katerih misli imeti pravico poštovati jih kot *causa maior*, do občega pastirja, učitelja in očeta krščanstva. Papež more prošnjo z zaslišanjem ali brez zaslišanja dotičnih diecezanskih škofov uslišati, zavrniti, ali, ako ni pridržana njegovi razsodbi, je tudi ne poštevati kot *causa maior*, je ne sprejeti, oziroma dati jo obravnavati po navadni poti instancij.

Papežka razsodba po načelu „*Roma locuta, causa finita*“, ni merodavna samo za prosilce, ampak tudi za škofo, in ni v vsem strogo zakonitem postopanju čisto nič, kar bi bilo mestu, področju in imenitnosti škofov nasprotno, ali kar bi imelo tudi samo značaj prejudicija. Po takem pa tudi se ne da misliti nikak razlog, kateri bi mogel do apostolskega stola rimskega s prošnjo obračajočih se, naj bi bil vseh njih prošnje kakoršen koli, obvezovati ali tudi samo nagniti, da bi se v tem slučaju opravičevali pred svojimi škofi.

K 6. Da bi mogel v našem „Slovanskem Svetu“ v odlomkih sporočeni brošuri namisliti nekatoliške in demokratsko-revolucionarne tendencije, ne brani se naš častiti gospod nasprotnik, druga od drugih ločena mesta navedene brošure združevati drugo z drugim in ista popačiti popolnoma, oziroma prirejati je v namen sumničenj, ki sestavljajo jedro njegovega članka v „Rimskem katoliku“. Zatorej smo tukaj zopet prisiljeni, pred vsem podati tekst dotičnih mest iz brošure. Ta tekst se glasi:

a) Pag. 27 in 28: „Radi bi Slovenci dali veljati namesto izraza „Bog“ (kakor se nahaja v psalmu), celó okrožnici rabljeni izraz „Bog in njegova sveta cerkev“, utemeljitev katerega je prav za prav prozvala citat iz 144. psalma, ako bi ne vedeli kot dobri katoliki, da ni oblasti razun od Boga, da je torej tudi državna oblast postavljena od Boga in ima torej tudi pravico, *zlasti v javnem in družbenem življenju* neprizanesljivo zahtevati od državljanov, vključno tudi niže in više duhovščine, spolnjevanje državnih zakonov, dasi ti, kakor povdarja to okrožnica, popolnoma nasprotujejo nazorom cerkve.“

„V tem ko pa slovenski narod svojemu cesarju, temu najvišjemu državnemu zakonodajalcu, brez najvišega potrjenja katerega ne oživi noben državni zakon, daje v popolni meri, kar je cesarjevega, *ko izpolnjuje zakone, ki se dostajajo javnega in družbenega življenja*: daje ob enem v popolni meri Bogu, kar je božjega, *držeč se nepremično razodetih verskih resnic, in s tem, da gleda, kakó bi svoje zasebno, kakor narodno življenje, nad katerim svobodno razpolaga vsled državnih zakonov, primerno uredil po večnih zakonih stvarnikovih, kolikor je to možno doseči s človeško slabostjo.*“

b) Pag. 35—39. „Iz tega (iz navedenih papežkih dekretov, brevov in enciklik) sledi neoporečno, da noben

katolik ne more za zlo vzeti Slovincem, ako bi želeli prestopiti od jednega obreda k drugemu, in bi jim ne bilo zameriti niti tedaj, ko bi se ne sklicevali na svojo pralastno lastnino, kakor je to resnično. V to željo, ki je opravičena na vsako stran. utegne, kakor se nadejamo vsi, privoliti sveti apostolski stol, zlasti ko ne težimo potem, da bi se stvari predrugačile nagloma, in ko se odločno izogibljemo vsaki nerednosti. Sveti apostolski stol seveda bi utegnil pa tudi zavrniti našo željo, kar bi nam bilo jako obžalovati na posledice; ali zato je zopet rimski stol in izključno on pristojen. Kdor bi torej strahujoč ali kakor si bodi zaviral slovenski narod, da bi dobile njegove legitimne želje veljavo v Rimu; tak se vtika nepozvan v pristojnost svetega Očeta. Kdor pa označuje hrepenenje po kakoršni si bodi obredni spremembi kot nekatoliško ali kot prestopok proti katoliški cerkvi: zaznamuje take apostolske konstitucije kot nekatoliške, po katerih je dovoljeno iz tehtnih vzrokov prestopiti od jednega obreda k drugemu, in katere ravno zatogadel določujejo dotično pristojnost.

Potegovanje za latinski živelj in njegov nacijski obred seza v razgovorjeni okrožnici (škofovski) pač predalet. Ne temu latinskemu življu, kateri je v Avstriji in zunaj nje reči čez vso mero dejanski dovršil in še dovršuje v stvareh narodnosti, zlasti pa vsilil avtohtonemu slovanskemu prebivalstvu goriške cerkvene pokrajine svoj nacijski obred, in ki si prizadeva gospodstvo, po krivici priborjeno, vedno dalje utrditi in razširiti na škodo slovanske narodnosti, temu življu ne daje opominov okrožnica, da bi zaradi golega plemenskega sorodstva svojih katoliški cerkvi, zlasti njenemu poglavarju z večine sovrážno nasprotnih soplemenikov (Italijanov) ne ljubil bolj, nego katoliške Slovane; torej da bi (ta živelj) prenehal iz samih narodnostnih ozirov ogrožati te Slovane, v deželah katerih biva. Ne, avtohtoni, hudobni Slovenci so, ki se drznejso nasproti vsiljencem na podstavi državnih osnovnih zakonov ne manj nego zakonov cerkve spraviti svoje pravo v veljavo; proti tem in samo proti tem se obračajo opomini okrožnice, da bi pač ne nedostajalo ilustracije ezopski basni o volku in jagnjetu.

Ravno navedeni citati iz svetega pisma se v ostalem niti ne dajo porabljeni za slovenski narod, kajti ta ni še dal dokazov za to, da ljubi svoje sorodnike bolj, nego Boga; da pa ta tvorba božja, namreč cerkev, ni jednaka Bogu, je bilo razpravljeno že zgorej. Nasprotno pa bi bilo lahko dokazati, da so celó apostoli želeli videti delezne dobrote krščanskega nauka na prvem mestu svoje soplemenike, in še le na drugem mestu ostale narode; in saj je tudi iz citata sv. Matevža, rabljenega v okrožnici X: 37 jasno, da je sam Zveličar veliko cenil sorodstvene vezi; saj drugače bi ne bil primerjal ljubezni do sebe z ljubeznijo do očeta, matere, sina, hčere, ampak v obče le z ljubeznijo do ljudij. Že pagani so poznali stavke „*amor incipit ab ego*“ in „*qui sibi malus, cui*

bonus“. Četrta zapoved božja začenja z roditeljem dolžnim spoštovanjem, in vsa stara zaveza ima obilico oporišč za veliko spoštovanje do sorodstvenih vezij, in takih ne nedostaje tudi v novi zavezi. Bog in človek sosebno ni zahteval od ljudij, da bi bližnjega ljubili bolj, ampak samo, da bi ga ljubili takó, kakor sami sebe, ker je imel samoljubje za samo po sebi umevno. Ako torej slovenski narod zahteva zase samo toliko, in nikakor ne več, nego od srca privoščí drugim, celó latinski narodnosti, ki mu grozi doma: zaradi tega pač ni očitati ničesar njemu, pač pa vsakomur, ki bi se potegnil za one, ki pritiskajo brez vsake ljubezni do bližnjega slovenski narod. Kdor bi takó ravnal, bi očitno skrunil krščansko zapoved ter bi takó pospeševal jedino narodne in politiške namere tlačiteljev slovenskega naroda.

Tudi katoliška cerkev je vedno zeló spoštovala vezi sorodstva; saj šteje med sedmimi zakramenti tudi sv. zakon, in mi imamo sklepe ékumenskih sinod, kateri dopuščajo v paganstvu završene zakone še tedaj, ko bi ostal jeden del paganski, in ti sklepi ne zahtevajo, da bi krščanski del ljubil druge kristijane bolj, nego pa svojo pagansko polovico, ker je očitno, da bi bilo kaj takega proti zapovedi apostola Pavla. Apostolski rimski stol pa je sicer tudi obračal od nekdanj svojo skrb do vzdrževanja, do družin na velikem, do tako imenovanih narodov (nacij).

Da, to skrb do narodov je apostolski stol navedel celó kot vzrok za nedotakljivost raznih cerkvenih obredov, katere so preganjali malenkostni, velikosti katoliške cerkve ne razumevajoči latinizatorji; kajti apostolski stol je kaj prav spoznal, da razni cerkveni obredi so podstava narodnosti, in je hrepenel po tem, da bi ne škodoval, ampak obvaroval različne narode. Že poprej je bilo to strogo zaukazano misijonarjem s posebnimi dekreti *Congregationis de propaganda fide*; vendar slava pristaje učenemu papežu Benediktu XIV., ki je to kot obči ukaz objavil v navedeni okrožnici „*Allatae sunt*“. Dotično mesto obseza § 48. in se glasi: . . . *exoptans vehementer, ut diversae eorum nationes conserventer, non destruantur, omnesque (ut multa paucis complectamur) Catholici sint, non ut omnes latini fiant.*“

Po takem ni v brošuri o vsem tem, kar se ji hoče natvezti ali namisliti z nasprotniške strani, najti niti sledu, zatorej moremo mi pripisovati jedino neukrotne strastnosti našega častitega gospoda nasprotnika, da je popačil popolnoma jasna, dvome izključujoča mesta brošure, da bi je mogel potem po njemu svojstvenem načinu izrabljati proti nam kot predmet najčudovitiših sumničenj.

Po brošuri, z nasprotniške strani napadeni, daje slovenski narod cesarju, kar je cesarjevega; ali ob jednem daje Bogu v popolni meri, kar je božjega, „držec se ne-

premično razodetih verskih resnic, in s tem, da gleda, kakó bi svoje zasebno, kakor narodno življenje, nad katerim svobodno razpolaga vsled državnih zakonov, primerno uredil po večnih zakonih svojega stvarnika, kolikor je to možno doseči s človeško slabostjo.“ To popolnoma jasno, vsak dvom izključujoče mesto brošure se podaje v nasprotniškem članku „Rimskega katolika“ čitateljem z naslednjimi, zmisel popolnoma spreminjajočimi besedami: „Ne cerkev, ne škofje, ampak narod sam, „ki daje v popolni meri Bogu, kar je božjega,“ mora gledati, kako bi svoje življenje primerno vredil po večnih zakonih stvarnikovih!“ In tem besedam se pritika na koncu še znamenje navajanja, („) kakor da bi bile popolnoma posnete iz brošure.

O poslednji okolnosti, kolikor koli prispeva označevati način nasprotniškega boja, nočemo potratiti nobene besede, zlasti ko zahtevajo našo pozornost gorenji doslovno iz nasprotniškega članka „Rimskega katolika“ posneti stavki, sosebno pa njemu podstavljeni nasprotniški nazori. Ta odstavek izraža namreč zavzetje našega častitega gospoda nasprotnika nad trditvijo, ki smo jo zgorej navedli po popolni vsebini in doslovno iz brošure, nad trditvijo, po kateri daje slovenski narod Bogu, kar je božjega, držec se nepremično razodetih verskih resnic, in hrepeneč, svoje življenje urediti po večnih zakonih božjih. In vzrok temu zavzetju, ako umemo pač temni zmisel odstavka prav, tiči v tem, da z nasprotniške strani se to, da se narod trdno drži od Boga razodetega veronauka, in dosledno to, da hrepeni svoje življenje urediti po večnih zakonih božjih, da z nasprotniške strani, pravimo, se to poštevava kot pravo, katero neki prejedukuje cerkvi in škofom!

Čudno je vendar, do kakih neprikladnostij jo tira boljše stvari vredna gorečnost po vsem strastnih latinizatorjev, in kakó silno njih iz robate sebičnosti izviraajoči nazori nasprotujejo od ljubezni in samozatajevanja prešinjenemu duhu katoliške cerkve!

Noben od katoliškega duha prešinjeni duhovni svečenik, celó ako bi bil še toliko goreč varuh svojega zakonitega vpliva in svojega mesta v obče, bi se ne mogel spodtikati nad čredo, katero vodi stremljenje, dati Bogu v polni meri, kar je božjega, in katera, držec se nepremično od Boga razodetih verskih resnic, hrepeni svoje življenje urediti po večnih zakonih božjih; dà, tako, očitno izgovorjeno in nikakega protislovja prozivajoče zatrdjenje pripadnikov svoje čede bi isti pastir sprejel z oblažujočim čustvom popolnega zadoščenja. Od Boga razodeti veronauk je vendar isti, katerega zasajevanje in nepopačeno varovanje je po razsodbi VIII. občega (IV. Konstantinopolskega) koncilja in konstitucije papeža Pija IX. „*Pater aeternus*“ *) posebna zadača katoliške cerkve, torej zadača vsakega duhovnega pastirja; iz tega

*) „Prvo uslovje (pogoj) zveličanja je varovati pravilo prave vere.“

veronauka izvirajoče stremljenje pa, svoje življenje prirediti po večnem, ker po svetem pismu nespremenljivem zakonu božjem*), mora imeti neizogibno korenine v vsakem verniku in je dosledno, takó nerazvezano navezano na svoje dušno zveličanje varujočega pojedinca, da je prenašanje istega stremljenja na cerkev in njene organe izključeno absolutno. Od katoliškega duha prešinjenega, torej čustvom zavisti in koprnenja po viših službah nepristopnega duhovnega pastirja bi ne mogel vznemirjati tudi prevdarek, da zadovoljujoče redno držanje njegove čede ni njegovo, ampak, kakor običajno, zasluženje cele vrste njegovih prednikov; tak prevdarek bi ga temveč spodbujal k zahvali nasproti svojim zaslužnim prednikom in k hvali svoje čede.

Vse drugače pa je vedenje latinizatorjev, ki, razumljenja vzvišenega poklica katoliške cerkve v njeni lastnosti kot svetovna cerkev nezmožni, iščejo njeno zadačo ne v varovanju in razširjanju resnic razodenja po vsej zemeljni obli, s katerimi resnicami, kakor smo videli, ravnajo le prelehkomiselno, ampak v latinizovanju, katero stavljajo povsod v spredje in se pridružujejo onim slepim vodnikom, nad katerimi je zaklical Bog in človek Matth. XXIII: 24 „Gorje vam“. Ti latinizatorji abstrahujejo od tega, da v veronauku, od Boga razodetem, in jedino v tem je utemeljeno postavljenje in uravnanje cerkve, kakor tudi iz trojih dolžnostij sestavljena oblast njenih organov; da torej narod, trdno držeč se od Boga razodetega veronauka se more in hoče odtegniti cerkvenemu vodstvu v cerkvenih zadevah toliko manj, kolikor zaresniše je njegovo stremljenje, prirediti svoje življenje po večnih zakonih stvarnikovih. Latinizatorji nočejo nič

vedeti o tem, da je od Boga v varovanje in razširjanje ne morda latinizovanja, ampak božjih resnic razodenja postavljena in uravnana cerkev, katera, izvršujoč svojo zadačo, je stavila vsakemu narodu, dà, vsakemu pojedincu kategoriško zahtevo, da naj se trdno drži od Boga razodetega veronauka in priredi svoje življenje po večnih zakonih božjih.

Ako pa narod ali njegovi pripadniki zadoščujejo ali tudi samo izjavljajo, da hočejo zadoščevati tej najviši, ker vse obsežajoči zahtevi cerkve: vidi v tem naš častiti gospod nasprotnik takoj predrznost cerkvi in škofom prejudikujočega prava vernikov, ki po njegovem zgorej razgovorjenem razumljenju bistva katoliške cerkve naj bi bili brezpravni.

Jedino s pomočjo takó čudovitega mišljenja ali sleda idej se dá razlagati zavzetje, katero se obrača z nasprotniške strani proti namišljeno prisvojenemu pravu vernikov, trdno držati se od Boga razodetega veronauka in po tem prirediti svoje življenje. H kakim posledicam da bi moralo vesti, ako bi se verniki odtegovali izvrševanju tega namišljeno prisvojenega prava, katero imamo pač pravico poštovati kot dolžnost vsakega katolika, da bi jo po nasprotniškem namigljeju popolnoma prepuščali cerkvi in škofom: o tem, kakor se kaže, ni premišljal naš častiti gospod nasprotnik. Zaresno premišljevanje ni stvar latinizatorjev; oni ljubijo površnost, v senci katere more jedino vspevati svetemu pismu, torej katoliškemu duhu nasprotujoče in razširjanje katoličanstva zavirajoče, torej od cerkve opetovano obsojeno latinizovanje. — (Dalje prih.)

Borba o hrvatskem pravopisu.

Pod tem naslovom je v 35. številki „Vienca“ priobčil Vj. Klaić članek, v katerem kaže, kakó se je bilo dr. Ljudevitu Gaju boriti za sedaj veljavni pravopis. Do leta 1835. „pisali su kajkavski Hrvati svojim kajkavskim narečjem i magjarskim pravopisom. Proti sedanjemu pravopisu, ki se je prenesel s češčine na hrvaščino in slovenščino, je bil kajkavski pisatelj i kasneje zagrebački kanonik Ignjat Kristianovič. Njega pa je podpiral poznati slavista B. Kopitar. Ta se je silno hudoval na Šafařika in Kolarja, katera da zavajata Gaja in njegove privrženike. „Šafařik ist der heilige Geist dieser Leute! Er möchte aus den 12 Slaven zuerst 4, dann 2, dann 1 machen, gleichviel ob wir kleinere, dabei weinen oder lachen. . . . Glaubte er (Šafařik), dass die Kroaten und Krainer, aus Furcht vor seinen Schimpfreden, mit unwürdiger Hintansetzung ihrer Sprache den Trost der

*) „Kajti drugega temelja ne more položiti nikdo, kakor je položen, in ta je Krist.“ I. Cor. III.: 11.

Dalmatiner und Serben werden vergrössern helfen?“ No, Vj. Klaić in se ve da ž njim Hrvatje proslavljajo Gaja, da so premagali njegove težnje. Iz tu navedenih stavkov, posnetih iz Kopitarjevih pisem do Kristianoviča, se kaže močna senca na Kopitarjevih nazorih ne zaradi tega, ker je nasprotoval Gaju, ampak ker se vidi, da je bil proti dalekoglednemu Šafařiku, stremečemu po skrcenju ali zjednotenju raznih slovanskih ortografij, oziroma po približanju raznih slovanskih plemen. Šafařik se razkriva tu kot zgodovinar, ki je spoznal, kakó delujejo kulturni zakoni na združenje ali razcepljenje narodov. Šafařik je tu zajedno velik politik, v tem ko ostaje Kopitar na stališču linguista, ki niti noče umeti, da bi bilo s slovanskega kulturnega in narodno-politiškega stališča modro, ako bi bili Gajevci zares težali „den Tross der Dalmatiner und Serben zu vergrössern.“

Sicer pa ne smemo delati Kopitarju krivice, ker stvari so neki znane v zmislu, da bi bil imel Kopitar zdraveje nazore v poprejšnji dobi let, da bi ga bili ne-

slovanski vplivi pozneje omamili, da je mogel naposled izjavljati se takó, kakor je razvidno iz pisem. Vsekakor je pa škodoval, da se ni potegnil za *cirilico* tudi pri Hrvatih in Slovenceh. Hrvatje bi ne bili po sprejeti cirilici nikdar prišli v tak razpor s Srbi, in tujstvo bi obeh ne bilo nikdar toliko cepilo in slabilo za svoje nakane, kakor se godi na žalost do današnjega dne. Hrvatje bi morali sami sprevideti, da zasluge Gajeve bi bile večje, ako bi bil *dosledniši*, ter se potegoval zato, ako se je zamenila kajkavščina s stokavščino, da bi se bil poslednjemu narečju podelil tudi njegov, to je, cirilski pravopis. Takó so ostali Hrvatje na lastno škodo in tujstvu na korist na pol poti ter se je zaneslo isto polovičarstvo tudi med Slovence. Pravopisi dotedanji so bili taki, da bi se bili spremenili takó ali takó, in le moža ni bilo, ki bi bil, *trden pred vsakim tujim vplivom*, dosledno izvršil spremembe v jeziku in pravopisu. Z našega stališča se nikakor ne moremo vnemati za reformatorje pravopisa hrvaškega in slovenskega, sosebnost vidimo dandanes čimdalje jasneje, kaj namerjajo nasprotniki s zapadnimi Slovani, kar so oziroma pokazali

nasproti Slovincem ravno v pogledu na sposobnost njih jezika še pred malo tedni.

Zadnji čas se pripravajo Hrvatje tudi o tem, ali bi pisali fonetiški ali etimologiški. Ker so razcepljeni med Cislitavijo in Translitavijo, imajo opraviti pri tem še z dvojimi vladami. To Hrvatje še bolj moti. Sicer tudi te strani ni poštovati samo z jezikoslovnega stališča, ker se je ozirati tudi na druge Slovence. Zaradi tega je pa jako težavno pravo pogoditi. Srbi pišejo fonetiški, in tu ni možno drugače svetovati, kakor ali da se Hrvatje poprimejo fonetike, kakor se je razvila v srbskem književnem jeziku, ali pa da se oboji, Srbi in Hrvatje, zjedinijo v pisavi takó, da bi n. pr. tudi Srbi Hrvatom na ljubo kaj spremenili v svoji fonetiki. Ako bi poštevali Srbohrvatje tudi rusko pisavo, ne smeli bi gaziti preveč po poti fonetike, ker Rusi se drže etimologiške pisave. Tu se vidi, kakó nimajo Slovani sreče, da bi jo krenili ob začetku kakega dela, kake spremembe, na skupne poti. Potem, ko je razlika med njimi že velika, togujejo, da so bil neprevidni, dá, kratkovidni.

F. Podgornik.

D o p i s i.

Iz Trsta, 18. sept. Sedaj pričakujemo tu pri nas novega namestnika; govori se mnogo o tem, todà le jeden glas je: Naj pride k nam kdor koli — malo več usmiljenja bode gotovo imel z nami, nego njegov prednik. Tu pri nas imamo patriotsko društvo „Avstria“, katero je uže pokazalo s svojimi veseljami, da je vredno nositi jednako ime. Ali ravno o tem društvu je „nekaj“ izpregovoriti. Med udi imenovanega društva je veliko število Slovencev, kateri, rekli bi z Barkovljani, „zabivajo žeblje v tujo ladijo!“ Evo Vam dokaza. Pred leti so se izrazili nekateri naši državni poslanci v državnem zboru jako nepovoljno o tedanjem našem namestniku in menda stavili i neko interpelacijo. Nekaj časa potem se je praznovala v Trstu patriotska slavnost, katere se je udeležilo i gori omenjeno društvo. Silna množica ljudstva je bila zbrana pred namestniško palačo, in tu se je kričalo gromoviti „živio“ in „Evviva“ Avstrija, in tem jednaki klici. „Kdo“ iz med množice zaklical je tudi kaj v čast namestnika samega. In glejte, predsedništvo društva „Austria“ je poslalo v Beč na najvišje mesto brzozavko, v kateri se je med drugim poročalo, „da tržaško ljudstvo z navdušenostjo pozdravlja tuk. ces. namestnika!“ To je bilo menda takrat le poleno pod noge zgorej imenovanej interpelaciji slov. poslancev. Ogromno število Slovencev, katero je bilo prisotno tej patriotski demonstraciji, ni menda pozdravljalo namestnika, pač pa svojega vladarja in skupno domovino Avstrijo! Da se je pa takrat zbralo vse velikansko število ljudstva ravno pred namestniško palačo, je to v Trstu čisto navadno.

Slovincem, udom „Austrie“, pa bi priporočal, naj se za svojo narodnost kaj brigajo pri tem društvu. Zahtevajo naj izdanje slovenskih pravil za slovenske ude, in naj se zahteva tudi, da je zastopana v dotičnem odboru i naša narodnost, da se volijo i slovenski odborniki. Če so italijanski gospodje „Austrie“ res pravi patrijoti (česar ne dvomim), tedaj bodo gotovo ravnopravni s svojimi slovenskimi sodruštveniki, in to toliko bolj, ker se poslužujejo pri vsakej priliki izreka blagega našega vladarja: „Viribus unitis!“ Torej Slovenci, udje „Austrie“, skrbite da dosežete ravnopravnost, da ne bodete še nadalje — zabivali žeblje v tujo ladijo! Znano je še, kak hrup je vladal v Trstu pred nekaj meseci radi znanega dogodka s tukajšnjim italijanskim konzulom. Ali je omeniti o tem še nekaj drugega, kar je pač doslej še svetu „prikrito!“ Kakor navadno, je odšel i letos o binkoštnih praznikih iz Trsta parobrod z izletniki v Benetke; bilo je to ravno o času, ko je bil dogodek z italijanskim konzulom Durand-om še na dnevnem redu. In ko je prišel parobrod s tržaškimi izletniki blizo obrežja mesta (Benetek), svirali so na parobrodu znano „Evviva San Giusto“, na obrežju pa jih je čakala (kot bi bilo uže dogovorjeno) velikanska množica, katera jih je pozdravljala s protiavstrijskimi klici, kakor: „Evviva Trieste libera“, „Abbasso Durando“ itd. Tem protiavstrijskim klicem se je pa na parobrodu z vso navdušenostjo odzdravljalo, morda i gotovo tudi od strani kakega „patriota.“ To je bilo zopet znamenje „Tržaškega časa“, katero je ostalo pa prikrito!

X.

Iz Prage, 4. sept. (Izv. dop.) [Konec.] Jedinó v vsej državi je možno rešiti narodnostno vprašanje, in jedino v celoti. In sicer z zakonom narodnostnim, veljavnim za vse narodnosti, kateri bi strogo omejil prava in dolžnosti vsaki narodnosti, da bi bili vzroki spora skrčeni na najmanjše. — Predlagati tak zakon narodnostni je dolžnost desnice, da bi s tem bil dan odgovor na predlog Scharschmidov. Levica ima popolnoma pravo, ako zahteva kot odgovor pozitiven predlog. Ali na desnici ni inicijative in tvorne sile. — Ako se pa posreči jednoc' takó poravnanje, izgubi tudi državno-pravno vprašanje svojo akutnost. Kajti to pomirjenje ni možno prej, dokler se ne odrečejo Nemci vsem nadam na pomemčenje Slovanov — kajti zares se ne nadejamo poslovaniti jih Potem se Nemci morda spravijo tudi z mislijo naše korone svatovaclavske. Kajti Cislitavija, neizpodkopana več z narodnostnimi spori, začela bi z novo, neznano doslej energijo gejeti svoje interese proti drugi polovici cesarstva, in morala bi skrbeti, da dobi vse, kar je izgubila vsled svojih notranjih razmer na Ogersko.“ Potem nadaljuje list, da Nemci hočejo imeti „Staatssprache“ v plačilo, da bi se vrnili v češki deželni zbor. Zato pa tudi ne morejo biti Čehi navdušeni, kedar se začenjajo zopet pogajati pod načelnštvom kneza Lobkovic in g. Schmeykala. Zato niso razmere na Češkem. „Na pomirenje z Nemci bi morali pristopiti obe strani, celi narod, ker pomirjenje to bi moralo biti popolno, s katerim bi moralo biti narodnostno vprašanje odstranjeno v Avstriji. Polovičarsko pomirenje z Nemci, skleneno samo z jedno naših strank bi se tej jako slabo izplačalo. — Pravi se, da se vlada trudi za pomirjenje. No, ona bi mogla mnogo storiti v tej stvari, ali glavni činitelji so vendar narodi sami in njih zastopniki. Od teh mora izhajati impuls. . . .“

Vidite, da je mnogo odstavkov takih, ki ne izražajo samo istih načel, ampak tu pa tam malone jednake stavke o isti stvari, kakor „Slov. Sv.“ Vsekakor dajejo taki glasi pomišljati Staročehom in Mladim. Za Mlade je še posebe dobro došel važen glas v obliki Praškega dopisa v „Parlamentärju“ od 1. sept. Tu velerazsodni dopisnik poučuje Mladočehe, kakó se jim je vesti, ako hočejo zares z adreso na dan v češkem deželnem zboru. Dopisnik kot državnik svetuje, da naj Mladočehi poprej izvedó, ali bi bili merodavni krogi pripravljene v obče za tako adreso; potem kaka oblika bi jim ugajala, ker utegnili bi biti adrese oblika taka, da bi se zdela na poklicanem mestu na zunaj nevarna. Zato bi bilo prvo uslovje, pogoditi se najprej z Nemci v narodnostnem oziru. Ako se ne pogodi in doseže vse to prej, je adresa nevarna, in utegne narod ločiti namestu približati na poklicanem mestu. Kajti o sili na tem mestu ni govoriti; tu ne poznajo sile gledé na češko državno pravo. In dopisnik se boji, da bi se mladočeska in staročeska stranka ne

zjedini ter storili kak usodepoln korak. Dopisnik ne zaupa, da bi sedanji češki voditelji kaj vspešnega dosegli v tem pogledu, ker imeli so že večkrat „izredno ugodne okoliščine, ne da bi bili kaj dosegli. Zato je treba čakati na drugo dobo, na druge može. „Bog daj, da bi poslušali Mladočehi ta glas, ki dela po pravici senzacijo v naših krogih.“

„Akademický čtenářský spolek“ razpuščen. — Vlada je razpustila prvi dijaški spolek češki v Pragi, to pa zato ker je bil odposlal francoskim dijakom v Pariz posebno adreso. V tej adresi izraža sočustvije do francoskih dijakov ter zaviranje, da pripadajo k narodu, ki je pred sto leti razglasil ideje svobode itd. Češki listi ne vidijo v tem nič državi nevarnega, ker je vse izraženo bolj akademiški, idejalno, z izrazi mladostne navdušenosti. Predsedništvo spolka se je obrnilo do dr. Riegra in dr. Engela, da bi se potegnili pri osrednji vladi, da se dekret razpuščenja uniči. Zajedno pa snujejo dijaki v Pragi že novo društvo, veljavno za vse velikošolce. Vdarec je velik za češki narod, ker v razpuščenem spolku se je zbiralo dijaštvo vsega češkega naroda, in je imelo tu središče za duševno delovanje, navduševanje in zabavo. V obče se sodi, da je kriva razpustu znana severna sapa, ki ne more trpeti, da bi Slovani izražali simpatije francoskemu narodu, in ki smatra češko vprašanje kot internacionalno zadevo. Govoré, da bi se bil spolek razpustil na intervencijo grofa Kalnoky-ja. Staročehi in Mladočehi zavračajo krivdo pa drug na drugega; tako tratijo narodne moči dan na dan. Vesele se le Nemci, da se Čehi sami slabé.

Na češkem vseučilišču v Pragi bo zapisovanje za zimski tečaj trajalo do 8. okt. Na pravnem in državno-znanstvenem oddelku te šole bo predaval g. prof. dr. Čelakovsky zgodovino prava v deželah češke krone s posebnim ozirom na druge avstrijske kronovine. Da bi na polju narodnega gospodarstva čital kdo o slovanskih oblikah občega gospodarstva, ni tu nič zapaziti, in vendar bi avstrijski Slovani potrebovali večje zavesti o slovanskem gospodarstvu, ki je v plemenitišem pomenu socijalno, kakor pa se razkriva teorija o zapadnem socijalnem gospodarstvu. Prof. Jireček bo predaval Zgodovino Balkanskega poluostrova; jugoslovanske listine in dokumente; prof. g. Kalousek: Zgodovino češko iz 14. stoletja; Majestas Carolina; prof. dr. Palacký med drugim: rusko državo; prof. dr. Hostinský: Glasba na Češkem v 19. stoletju. Prof. dr. Hattala je odločil: Nauk spregatve slovanskih glavnih jezikov; zgodovino češke literature v 16. stoletju; razmerje češčine k starobolgarščini; prof. dr. Gebauer: Sistematiško slovnico češkega jezika; priv. doc. dr. Pavlika: Zgodovinsko slovnico ruskega jezika. Med znanstvenimi semenišči je tudi semenišče za slovansko jezikoslovje. Predavanja lektorjev: lektor Kolař bo čital: slovnico poljskega jezika; slovnico srbsko-hrvaško; slovnico rusko. Tudi je tečaj stenografije za one češke dijaké, ki že poznajo Gabelsbergerjev sistem.

Češko slovensko društvo v Pragi je imelo obči zbor 29. jul. t. l., kateremu je predsedoval dr. Rud. Schmaus. Po poročilu je podelilo društvo prešlega leta trem slovenskim mladeničem podpore v nadaljevanje njih studij, je kupilo od slovenskega pisatelja Petra Miklavca (s Štirskega) prevod pesmi „Nebesa“ Šmilovskega, je posojevalo slovenskim dijakom češke knjige v priučenje češčine, je pristopilo kot ustanovni član slovenskim društvom: „Matica slovenska“, z letnim doneskom od 100 gl., „Narodna šola“ z 20 gld., „Glasbena Matica“ s 40 gld. „Družba sv. Cirila in Metoda“ z 20 gld., „Dramatično

društvo“ s 5 gld. itd. Za predsednika je bil zopet izvoljen dr. Rud. Schmaus, odvetnik v Pragi, za njegovega namestnika zopet g. Ivan Lego, in v odbor gg. Fr. Eckert, Karol Neureutter, intendant v p., Adalb. Kühnel, officijal, Vilj. Pitrdle, trgovec, Iv. Trnka, mlinski posestnik in člen trgovinske zbornice, Fr. Zeman, šolski vodja. Na novo izvoljeni so gg.: dr. Em. Ziter, kandidat odvetniški, Karol Šamal, kupec in Alojzij Mach, vodja zavarovalne banke v Pragi. Pregledniki so zopet: Jos. Siska in Joza Papež, trgovca v Pragi. Ta spolek, slovenski mladini na korist, deluje srečno in vspešno; naj bi mu dohajalo obilo podpore.

Pogled po slovanskem svetu.

a) Slovenske dežele.

„Slovanski Svet“ završuje z današnjo 18. številko tretje četrtletje t. l. Onim č. gg. naročnikom, ki bi nam bili kaj na dolgu, omenjamo, da sme obvezani mi *sproti* poravnovati stroške za vsako številko. *Novim* naročnikom moremo ustreči z nekolikimi izvodi še *vseh* letošnjih števil; tudi ustrezamo onim, ki zahtevajo samo one številke, katere obvezajo doslej priobčeni spis: „O kritiki dr. Mahniča“.

Dr. Gregorec pred svojimi volilci. „Slov. Nar.“ je dobil to-le brzojavno poročilo: „Šmarije pri Jelšah, 23. septembra. Mnogoštevilni zbrani volilci so pohvalno vsprejeli poročilo poslanca dr. Gregorca, zahtevajoč državno trsovnicó ameriškega trsovja, *potezanje za združenje vseh slovenskih pokrajin v jedno upravno skupino, strogo opozicijo v slučaju nebrižnosti vlade za potrebe naroda slovenskega*“.

Tako postopanje volilcev se nam zdi jedino primerno; najprej je treba izreči osrednji vladi jasno, česa zahtevamo, in še le potem storimo poslednji korak, to je, da prestopimo v opozicijo. Slovenski državni poslanci, razen dr. Gregorca, niso zahtevali ne v pojedinosti, ne v skupnosti narodne avtonomije ali združenja vseh slovenskih pokrajin v jedno upravno skupino. To zahtevo ima slovenska delegacija še le izvršiti, predno prestopi v opozicijo. Da pa bi mogla slovenska delegacija zahtevati narodno avtonomijo, mora ali prisiliti ostalo desnico, da se ista potegne za Slovence v takem zmislu, ali pa da slovenska delegacija poruši dosedanje vezanje rok, ako bi jo pustila ista desnica na cedilu. O vsej stvari glej uvodni članek.

Pok. Žvab, lani umrlí pisatelj in možato se boreči rodoljub slovenski, naposled kot urednik „Edinosti“ dobil je spomenik, ki so mu ga postavili rodoljubi na gomili v rojstvenem njegovem kraju, v Dutovljah na Krasu. Prišli so rodoljubi v ta namen sosebno tudi iz Trsta. Spomenik je kaka dva metra visoka piramida iz Kraškega kamena. Na jedni strani stoji je vrezan napis: Lovru Žvabu, slovanskemu pisatelju in prvoboritelju, rojenemu v Dutovljah dne 16. avgusta 1852, umrlemu v Dutovljah dne 1. septembra 1888. Postavili rodoljubi in čestilci“. Naj v miru počiva!

Vipavska Čitalnica je praznovala svojo 25letnico 8. t. m. Tudi njo je prišlo pozdravit mnogo rojakov, ko je ona širila omiko po Vipavski dolini. Slavnostni go-

vornik dr. Ferjančič bil je sprejet z navdušenimi slavoklici. Igra „Svoji k svojim“, ki se je igrala pri Vodnikovi slavnosti v Ljubljani, je bilo c. kr. dež. glavarstvo prepovedalo, dovolilo pa jo je c. kr. dež. predsedništvo. Tudi tej čitalnici je došlo več pozdravov.

Prestop v pravoslavje. „Slov. Nar.“ od 24. t. m. ima naslednje brzojavno poročilo: „Vipava, 23. sept. Včeraj prišli vsi občani občine Podraške izjaviti se župniku, dekanu Vipavskemu, da prestopijo v pravoslavje. Deputacija, obstoječa iz Ivana Božiča, Josipa Božiča in Frana Uršiča, odide jutri poklonit se v imenu občanov Karlovškemu pravoslavnemu biskupu“.

Ptujska Čitalnica je slavila 12. septembra t. l. svojo 25letnico. Bil je ta praznik jako pomenljiv za štajerske Slovence, ko jim je zgodovina Ptujske Čitalnice obujevala razne spomine o hudih nasprotstvih, s katerimi se je bilo in se je boriti kakor tej čitalnici, takó vsemu slovenskemu prebivalstvu na Štírskem. Vendar, kakor pravi poročilo „Slov. Nar.“ je čitalnica vse te in jednake ovire krutega nasilstva in sovražnih spletk srečno in zmagonosno premagala ter stoji dandanes v svojem „Narodnem domu“ kot prava trdnjavnica z neustrašno in pogumno posadko na sredi *ponemčenega in požidovljenega* Ptuja. Čitalnica v Ptujú samem ni nobenih tal pridobila, temveč zgubila; vendar sme na sedanje svoje vspehe ponosna biti. Omislila si je „Narodni dom“ prvi na slovenskem Štajerskem, osnovala Slovensko pevsko društvo“, ustanovila „Posojilno in hranilno društvo“, izvila tujcem za vselej okrajni zastop ter s tem izpodbila tla pogubnemu delovanju zloglasnega nemškega Schulvereina, vzbudila v slovenskem kmetu narodni čút in mu vcepila slovensko zavest. Po sveti maši je bila slavnostna seja v čitalniški sobi v „Narodnem domu“, in se je nalašč zato slavnost tiskana knjižica Zgodovinske črtice o „Narodni čitalnici v Ptujú“ razdelila. Predsednik dr. Jurtela je slikal 25letno čitalnično trpljenje ter priporočal, da bi se oklepali čitalnice vsi brez razločka stanu. Pri banketu je bilo 85 oseb, po večini častitih duhovnikov. Dr. Jurtela je napil prelepi slogi, ki je med vsemi stanovi na slovenskem Štajerskem, dr. Gregorec Slovanstvu, slovanskim čitalnicam sosebno Ptujski; Kovašec s Hrvaškega pobratimstvu med Slovenci in Hrvati, dr. Jurtela presvetlemu cesarju, in drugi so imeli druge domoljubne krasne napitnice. Bil je tudi velik koncert in došlo je mnogo brzojavnih pozdravov.

b) Ostali slovanski svet.

V Sarajevu so blagoslovili novo cerkev. V „Obzoru“ je čitati, da je cerkev blagoslovil Mostarski škof Buconjić, govoril pa nadškof Stadler. Spreveda udeležil se je bar. Appel z vsemi oblastvi in nad 10.000 katoličanov in zastopnikov vseh katoliških občin v Bosni in Hercegovini. Med govori pri obedu bil je govor vladike Strossmayerja vsprejet z burnim odobravanjem. Poudarjal je potrebo sloge med vsemi veroizpovedanji. Pisale so novine ob tej priložnosti, kakor da bi bilo nastalo nekako navskrižje med Dunajskim nuncijem Galimbertijem in pa vladiko Strossmayerjem. Čudo bi ne bilo, saj težnje teh dveh cerkvenih dostojanstvenikov menda niso bile nikdar srodne ali jedne in iste.

Na Dunajskem vseučilišču bodo letos med drugimi naslednja predavanja. Zemljepisje ruskega cesarstva, po 2 uri na teden; predava privatni docent dr. K. Diener. O slovanski zgodovini v skupnosti ali pojedinih narodov tudi na tem vseučilišču ni ne duha ne sluha. Pač pa so predavanja o zgodovini Osmanov in starejših vekih raznih narodov. O slovanskih jezikih. Dr. Vatroslav Jagić, dvorni svetnik, bo čital: „O skladnji slovanskega jezika“, po 3 ure na teden; slovnico poljskega jezika na podstavi staroslovenščine po 2 uri na teden; imel bo naposled po 2 uri na teden vaje v slovanskem semenišču. Priv. docent dr. Ivan Seciejewski: zgodovinsko slovnico poljskega jezika, po 4 ure na teden. Priv. docent dr. Karol Strekelj (kraški Slovenec): čitanje in razlaganje „Monumenta serbica“, po 1 uro na teden, in rusko narodno epiko, po 1 uro na teden. Priv. docent dr. F. Pastrnek: staroslovensko slovnico, 3 krat na teden; staroslovenske spomenike, po 1 uro na teden. Učitelj Iv. Glovacki: slovnico ruskega jezika, 2 krat na teden; berilo Turgenjeva, 1 krat na teden. Učitelj Ferd. Menčík: oblikoslovje češkega jezika, 3 krat na teden. Na pravnem in državnoznanstvenem oddelku ni nikakega predavanja, katero bi obečevalo vsaj kak odstavek v socialnih oblikah, kakoršne so se razvile doslej v slovanskem narodnem gospodarstvu. Iz tega je razvidno, da se nemška socialna narodna ekonomija giblje v ožem zapadnem svetu tudi na prvem avstro-ogerskem vseučilišču, v tem ko Francozi in Angleži vendar že premišljujejo slovanski svet tudi s stališča navedenega znanstva. To je jako obžalovati tembolj, ko začenjajo avstrijske vlade skrbeti za preostrenje in zboljšanje družbenega narodnogospodarskega življenja.

Podgornik.

Dunajsko vseučilišče je štelu v poletnem tečaju 1889. rednih slušateljev 4454 in izrednih 994, skupno 5448. Poslušalo je rednih slušateljev: bogoslovje 225, pravoslovje 1804, medicino 2064, modroslovje 361, farmacijo 167. Po narodnosti niso razdeljeni v sedaj priobčenem snopiču o predavanjih za 1889/90, pač pa po deželah oziroma državah. Kranjska je imela 2 bogoslovca, 59 juristov, 21 medicincev, 7 modroslovcev; Goriska 9 juristov, 3 medicince; Štirsko 33 juristov, 15 medicincev, 6 modroslovcev; Koroška 16 juristov, 13 medicincev, 4 modroslovce; Trst 37 juristov, 18 medicincev, 2 modroslovca; Istra 19 juristov, 14 medicincev. Zanimivo je, da iz tujih držav zahaja še vedno največ slušateljev na medicinski, najbolj po slovanskih, sedaj že pok. učiteljih prosluli oddelek. Iz Rusije je bilo 91 medicincev, iz Srbije 42, iz Bolgarije 16.

Cesarska graja madjarskim šovinistom. Cesar je bil tudi na Ogorskem pri velikih vojaških vajah. V Monoru na stanovanju, kjer je bil polkovnik Janky, je bila razobešana tudi črno-žolta zastava; to pa so ponoči sneli, zavlekli v blato ter zlomili zastavin drog. Cesar je to zvedel ter izrazil veliko nejevoljo nad takim dejstvom. Rekel je nadsodniku Ladanyi-ju: Izraz Vaše zvestobe in poklanjanja rad sprejemem, ali nadejam se tudi, da ne boste zvestobe izkazovali samo z besedo, ampak tudi z dejanji, in da se sramotni slučaj, ki se je pripetil prejšno noč (22. sept.), ne bo ponavljal več, Vi pa da si boste prizadevali, zlodejce (Thäter) zaslediti, da ne uidejo pravični kazni, in da dokažete, da znate vzdržati tukaj mir in red.“ Bomo videli, kako se bo svojat po židovskih listih izvijala in zagovarjala, ko ne preneha sumničiti Slovanov nasproti najopravičnejšim kulturnim, vedno v okvirju zakonitosti in lojalnosti gibajočim se težnjam.

Koronanje na Češkem. Namestnik češki Kraus je odstopil; na njegovo mesto je prišel zet kneza Karola Schwarzenberga, grof Thun-Hohenstein. Državno-pravna plemstvena stranka ga prišteva med svoje. Lani je govoril grof F. Thun za koronanje na Češkem. V sled njegovega imenovanja češkim namestnikom izvajajo Čehi posledico, češ. da to pomeni bližanje, ko se bo dal koronati cesar Franc Josip s češko krono. Na take izvode so se pa takoj oglasili nemški liberalci in nacionalci. Madjari in Velikonemci ter so začeli dan za dnevom bolj črno slikati posledice, ki bi nastale zaradi takega koronanja. Država da bi se oslabila na znotraj, zveze na zunaj da bi se porušile, Madjari da bi zahtevali personalno unijo itd. itd. Oficijozni listi pa istotako odgovarjajo, češ. da na najvišem mestu ni nagnenja za koronanje, in tudi ko bi se izvršilo, omejilo da bi se samo na sedanje Češko, nikakor pa ne tudi na Moravsko, Šlezko itd. No, govorilo se je mnogo, in iz vsega pisarjenja je razvidno, da Čehom hočejo meriti z drugo mero, nego Madjarom, dasi imajo Čehi isto in bolje zgodovinsko utrjeno državno pravo, nego Madjari. Zopet je razvidno, da v Velikonemčiji in med avstrijskimi Nemci podpirajo duvalizem kot obliko, ki služi pred vsem nemškimi interesom. Takó so nasprotovali za Hohenwarta fundamentalnim členom, in vselej se vstopijo v nasprotje, kedar koli bi samo ugibali Čehi o koronanju. Mi izjavljamo svoje preverjenje s tem, da smo do skrajne mere pesimisti gledé na koronanje s krono sv. Václava. V tem nas potrjujejo Beustovi spomini, velikonemška in domača nemška in madjarska taktika gledé na zagovarjanje duvalizma. Z nami so opazili tudi drugi, da Čehi hočejo tu pa tam zazibljeti v sladke sanje, kadar koli se kaj kuba v Velikonemčiji ali, pravilniše, kedar se je kaj že skuhalo. Čehom je treba največje opreznosti v tem pogledu. Naj se spominjajo lanske taktike nemških glasil ob prihodu cesarja Viljema II. v Avstrijo in sedanjega momenta, katerega nam ni treba opisavati.

Sedanji hrup zastran koronanja na Češkem ima to dobro za Čehi, da utegnejo, ako stvar premišljajo dosledno in zaresno, priti do naslednjega sklepa: Ako ni primerno venčanje s češko krono, ako ni primerno za cesarstvo, da bi oživelo češko državno pravo, ni tudi primerno za celokupno državo, da živi duvalizem. Pobijanje koronanje s češko krono mora dosledno dovajati do pobijanja duvalistiške oblike. Naj poskusijo Čehoslovani povdarjati to posledico; zanimivo bo zvedeti logiko nasprotnikov državnega češkega prava. Ta logika je

znana že naprej, a s tem je tudi dokazano, kje je pravi skupni državni interes.

Slovansko svečeništvo v Istri. Pod tem naslovom pišejo „Hrvatski“: „Italijanske in po njih neke nemške novine so donesle vest, da je papeški nuncij Galimberti opozoril biskupa Feretića in Glavino na njih ultraslovansko držanje, s kojim da odtujujejo primorsko italijansko prebivalstvo od cerkve. Jaz sem prilično iz zanesljivega vira doznal, da je to gola izmišljotina, in to tem bolj, ker navedeni cerkveni dostojanstvenik pozna opravičene težnje hrvaškega svečeništva v Istri, pa bi ne mogel tudi najmanj očitati tamošnjemu svečeništvu, ako se zavzemlje za narodno stvar, a gotovo ne tedaj, ko mu je sporočeno, kako italijanski duhovniki brezozirnim načinom propovedujejo italijanščino po teh mestih.

Nasprotno pa poroča Poreški dopisnik v „Politik“ od 3. sept. med drugim to-le: „Malo pa jih je, ki vedó, da je škof Flapp slišal po monsg. Tarnassiju nedavno nazore papeške nunciature o svojem službovanju v škofiji. Škof Flapp je, kakor znano, ustanovil v Koprju konvikt s pomočjo deželnega odbora; cilj tega konvikta je, nadomeščanje slovanske duhovščine v Istri z italijansko. Da bi se vzgojenci odgojili v italijanskem duhu, je Flapp duhovnega prefekta in mnunije, ki opravljajo v zavodu niže posle, poklical iz Italije in jih naravnost nastanil. Škof Glavina, v čegar škofiji je Koper, je videl v tem posezanje v svoje pastirske pravice, in ker, kakor je umevno, ni našel pri Depretisu posluha, kljubu temu, da gre za tujezemce, je apeloval na nuncijske, kateri je očitel mlademu škofu breztaktnost.

Tudi o skandaloznem prizoru, ki se je vršil pred letom dnij v Pulju, in je bilo svečeniku slovanske narodnosti prepovedano obiskovati cerkev zaradi kljubovanja stolniškega skolasta Kleva, je bilo govorjeno, ker sta nuncijskuro poučila o nekaterih dogodkih škofa Glavina in Feretića, ki poznata *boljše in resničnije* Istro nego drugi; ti dogodki so zaradi posebnega svojega pomena vzbudili ostro pozornost cerkvenih in državnih krogov.“

No, če so te informacije resnične, vendar niso zavirale letos, da so se v škofiji poreško-puljski slovanski svečeniki premeščali zaradi svojega lojalnega postopanja ob deželnozborskih volitvah, in ker so italijanaši zahtevali takó.

Kar se pa dostaje škofov Feretića in Glavine, bilo je možno takó debelo lagati o njih le zunanemu svetu, ki čisto nič ne pozna teh pohlevnih in zatajujočih se viših pastirjev, ki sta stvari takó malo poznala, da sta podpisala tudi ona dva l. 1887 znani pastirski list, nad katerim je bilo toliko veselja v Velikonemčiji in po onih listih, ki so v službi proti interesom naše celokupne države. Ta dva škofa sta podpisala list, ki je bil neki obrnen proti „panslavistom“; a sedaj se podtika istim dostojanstvenikom od iste nemško-italijansko-židovske strani panslavizem!

Moravski dijaki so na Kromeriškem shodu izrazili željo, da bi se ustanovilo v Brnu češko vseučilišče ter so to željo dobro podprli. Moravski slovanski poslanci se neki potegnejo za to, da bi se uresničila opravičena želja.

Kraljica Natalija pride svojega sina kralja Aleksandra I. obiskat v Beograd, kjer pa ne bo nikakega sprejema in bo ondi bivala nekaj dnij samo kot zasebnica. Delajo kraljici vse možne težave: tu pomaga zopet podkupljeno židovstvo.

Velika škola v Belemgradu je 16. septembra t. l. proslavljala svojo petdesetletnico; pri proslavi so bili

kralj, mitropolit, ministri itd. Govoril je rektor, na kar so peli „Gaudeamus igitur“. Izrekla se je ob tej priliki želja, da bi se reorganizovala velika škola ter povzdignila na stopinjo vseučilišča. Minister je govoril, da se bo stvar pospeševala v tem zmislu.

Nagrajeni srbski proizvodi. Na Pariški svetovni razstavi so dobili Srbi iz Srbije za svoje razstavljene proizvode 11 zlatih, 33 srebrnih, 24 bronastih svetinj (medalj) in 20 pohvalnih dekretov.

Med Srbijo in Črno Goro so nastale prijaznejše razmere. To se vidi tudi iz tega, da bi vlada srbska dala zemlje in hrane (žita) onim Črnogorcem, ki bi se preselili v Srbijo zaradi letošnje slabe letine, ki hudo grozi Črnogorcem.

J. G. Černiševskij, velik socialistiški pisatelj in mislec ruski, bil je zaradi praktičnih posledic, katere so prozvala njegova načela, prognan, v Sibirijo. Sedaj, po 25 letih, mu je dal car Aleksander III. svobodo, da se je povrnil. Najboljši tujezemni teoretiki socializma občudujejo velikost duha, ki ga je kazal Černiševskij v svojih raznih delih.

And. Aleksandrovič Krajevskij, slavni ruski publicist, je umrl 20. avgusta t. l. v Pavlovskem blizu Petrograda. Bil je velik in požrtvovalen rodoljub ter je zapustil za seboj lep spomin v ruskem narodu.

Dr. Ljub. Radivojević iz Kamenice Sremske je dal srbskemu ministerstvu prosvete 10.000 zlatih (cekinov) za prosvetne namene. Tako je bilo poročano; ali on pravi, da stvar je drugačna. Objavlja, da v Srbiji je s trudom in varčnostjo prihranil okoli 50.000 dinarjev; zato pa da je prav, da to zapusti tam, kjer si je prislužil. Zato da hoče dati 50.000 dinarjev, da se osnuje v Srbiji jeden prosvetni fond, no to še le po njegovi smrti. Dokler je živ, pridržuje si prava, da od teh 50.000 dinarjev uživa sam interes. Znesek je naložen v Srbiji. Takih rodoljubov potrebujejo Slovani v obče; med Srbi se taki rodoljubi pojavljajo pogostoma.

Spomenik v Samari. 12. septembra t. l. (n. st.) so odkrili v Samari na Volgi svečano spomenik pokojnemu ruskemu carju Aleksandru II. Spomenik predstavlja sliko carja Aleksandra II. in druge slikarske kompozicije, katere vse skupaj poosabljuje idejo, kakó je pokojni car osvobodil nekaj slovanskih plemen. Došlo je ob tej priliki več brzojavk, sosebno tudi z Balkana.

Rusko duhovno semenišče v Levovu, v katerem se odgojujejo svečeniki za gališke unijate, hočejo izročiti oč. očetom jezuitom, in kakor se čita, je unijatski stanslavovski škof dr. Julijan Peleš že priglasil v to. Ruski narod gališki pa se taki nameri silno protivi, ker vidi, da mu zadnja leta še posebe jemljejo svetinjo za svetinjo slovanskega obreda. Za vsem tem tiči poljsko plemstvo, kot sredstvo političkih spletek, katere ne koristijo ne državnim, ne katoliškim, seveda najmanj pa narodnim interesom. Vse sedanje početje spominja na prejšnja stoletja, a iz zgodovine se nečejo učiti . . .!

Na Francoskem so te dni volitve; kaže se, da bodo imeli republikanci zopet večino; ali tej večini bo stala nasproti velika opozicija, ki hrepeni potem, da bi se ponovila monarhija, bodisi kraljestvo ali cesarstvo. Velikonemške liberalne in nacionalne avstrijske novine pa se veselje, da so zadobili večino zopet republikanci, ker se bojé, da bi kraljestvo ali cesarstvo na Francoskem zvezalo se z Rusijo proti takó imenovani ligi miru ali srednjeevropski zvezi. To se zopet vidi, čemu mora služiti od židovskega življa izpodkopena francoska ljudovlada.

KNJIŽEVNOST.

Lazar, tragedija v petih dejanjih, napisal Miloš Cvetič (knjiga je nagrajena iz književnega fonda Ilije M. Kolarca). Drugo izdanje, Beograd 1889. C. 1 gld.

Česká mluvnice (slovnica) pro školy střední a ustavy učiteljské. Napsal dr. Emanuel Kovář, docent při vysokem učení pražském. Cena 90 kr. Knjigo je pohvalilo ministerstvo.

Русская библиотека. (Ruskaja biblioteka). Vypusk (snopič) IX. za september 1889. Vsebina: „Literaturnyj večer“. I. A. Gončarova. *Stichotvorenija* Ja. P. Polonskega in Vokressije K. Slučevskega. Adresa: Izdateljstvo „Русской Библиотеки“ v Levovu, Bljacharskaja ul. 11. Cena za 12 snopičev celo leto samo 2 gld. 40 kr.

L' épopée serbe. Doson Paris, 1889. Cena okoli 5 gold.

Dejani literatury slovenskej (slovaške). Napisal Jaroslav Vlček. Čast' (del) prvá. Cena 60 kr. V Turč. Sv. Martine. Tlačou Knihtlačarskeho účastinárskeho spolku. Nakladom vlastným. 1889. Strán 104. Format leksikálny. To delo je izborno ter je je priporočati vsem Slovanom, ki se hočejo temeljito poučiti o književnosti naših karpatskih krvnih bratov Slovencev (Slovakov).

Lužiški Srbi in Wettinski dom. Ko je praznovala saksonska dinastija letos svojo 800 letnico, izdali so tudi lužiški Srbi pesmi in knjižice v ta spomin. Nekatera dela so izšla od njih strani in z njih stališča tudi v nemškem jeziku. Ta izdanja so važna za slovansko zgodovino. Navedemo izmed nemških izdanj ta-le: Zur Wettinischen Vorgeschichte. Von Prof. Pfuhl. Die Anfänge des erlauchten Hauses der Wettiner de Tribu Buzici. Konferenzvortrag von P. Jentsch. Die kirchlichen Zustände Bautzens im 16. und 17. Jahrhundert Nach urkundlichen Quellen dargestellt von Friedrich Hermann Baumgarten, Realschuloberlehrer. Bautzen 1889.

Kosovka. Skladba od glasbenika Roberta Tolingerja, ki jo je posvetil knezu Črne Gore Nikoli I. V Kosovski so zbrane pesmi prvih srbskih pesnikov; na koncu ima „S nami Bog“ in pesen „Onamo, onamo“.

O članu u bolgarskom jeziku. Lj. Miletić. Str. 54. Cena 40 kr.

Онѣмчениѣ Славянъ. (Onemčeniye Slavjan). Publicnaja lekcija, čitannaja Aleksandrom Jovičem Muranevičem, v Moskvi 1887. Izdateljstva Marija Vlasjevna Novikova. Odessa, („Slavjanskaja tip“) J. Christotelos. Str. 38, S sliko avtorjevo.

Velký Slovanský Kalendář na rok 1890. Cena 50 kr. Založnik J. Otto v Pragi. Ta koledar ima raznih sestavkov in pesmij s podobo na čelu in 62 podobami v tekstu. Dobiva se tu tudi „Malý Slovanský Kalendář“ po 30 kr.

Za slobody zlatny (Za slobodu zlatnu), istorijska črtica iz prvoga ustanka. Po pričanju sarajevskog metropolitana Save Kosanovića. Napisao Mita Živković. Biograd. Štamparija Sv. Nikolića. Cena 30 kr.

Kwestya ruska w Galiciji. Spisal Merunowicz Teofil. Lwów, nakł. M. Horodieskiego, druk. Dziennika polskiego, 1889. str. 31. 40 cnt.

Аустро-русску спомину (Avstro-ruski spomini), 1867 do 1877, I. in II. del. Levov, 1889.

Россия и Черногория. (Rossija i Černogorija.) Istoričeski očeršk. 1485—1889. St. Peterburg. Izdanije G. E. Dobrodjejeva. Str. 87. vel. 8. Razpravljajo se sosebno v knjižici odošaji med Rusijo in Črnogoro.

Chłop. Glos z ludu w kwestyi polskiěj. Warszawa. 1889, 50 kop.

Русско-славянскій книжный складъ. (Геруцъ и Дошенъ.) Russko-slavjanskij knjiž sklad (Heruc i Došen), V Petrogradě, Nevskij prospekt, d. št. 74. Pod tem naslovom je otvoril g. Heruc v Petrogradu knjigarno, ki hoče posredovati med ruskim in drugim slovanskim svetom trgovino s knjigami in v obče z literaturnimi izdanji. On priporoča ruskim knjigarjem, da bi od njih založene in tiskane ruske knjige razpošiljali za mejo z njegovim posredovanjem, in ravno tako, da bi zamejni knjigarji slovanske knjige po njem pošiljali v Rusijo. V posebnem pozivu opominja, da naj bi po njem pošiljali ruski knjižni založniki razna izdanja različnim novina m slovanskim za mejo, da bi jih te oznanjale slovanskemu občinstvu. Imenuje tudi razne češke, srbske, hrvaške knjigarje, ki so že v dotiki z njim. Pripoveduje ob jednem, kako je literarna trgovina na Nemškem razvita in organizovana jako dobro, v tem, ko so Rusi in drugi Slovani zelo zaostali za ta del; nadeja se pa, da bode to boljše, ko se zamejni Slovani čim dalje bolj zanimajo za medsebojno, zlasti tudi rusko književnost, ka tero so doslej poznali bolj Nemci, Francozi, Angleži, Amerikanci, nego pa zamejni Slovani. Povsem se je nadejati, da gospod Heruc, ki ima že nekoletnihkušenj v knjižni trgovini z zamejnimi Slovani, bo dober posrednik med njimi; nanj se je torej obračati o potrebah.

Popravki k št. 17. „Slov. Svet“a. Str. 273 na levi 12. v. zgoraj: navadno nam navedeno; 275 na levi 16 v. zg. izbacniti; 276 na desni 16. in 17. v. sp.: drugačno desnico v državni zbor, katera bo sposobna . . . ; 279 na desni 7. v. sp. in ravno v tem . . . 287. na levi 17. v. sp. umemo srd . . .

„Slovanski Svet“

izhaja po dvakrat na mesec, vselej 10. in 25. dne meseca, in se pošilja naročnina izdajatelju „Slov. Sveta“ v Gorico.

Naročnina znaša:

za celo leto . . . 4 gld. — kr.
za pol leta . . . 2 „ — „
za četrt leta . . . 1 „ — „

Za ljubljanske naročnike in dijake velja:
celoletno . . . 3 gld. 60 kr.
pololetno . . . 1 „ 80 „
četrtletno . . . — „ 90 „

Upravništvo „Slovanskega Sveta“.

„SLOVANSKI SVET“ izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca. Cena mu je za zunanje naročnike za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. Za ljubljanske naročnike in za dijake stane celoletno 3 gld. 60 kr. pololetno 1 gld. 80 kr. in četrtletno 90 kr. — Posamične številke se prodajajo po 20 kr. — Naročnina in reklamacije naj se pošiljajo Fran Podgorniku v Gorici, ulica Barzellini 4.